

Mdi Angie Motshekga,
Tona ya Thuto ya
Motheo

Mna Enver Suryt.
Motlatša-Tona ya
Thuto ya Motheo

Dipukutšomo tše di tšweleeditšwe go thuša bana ba Afrika-Borwa ka tlase ga boetapele bja Tona ya Thuto ya Motheo. Mdi Angie Motshekga, le Motlatša-Tona wa Thuto ya Motheo. Mna Enver Suryt.

Rainbow Workbooks di bopa karolo ya mohlwela wa tsenogare woo maikemišetšo a wona e lego go kaonafatša mošomo wa barutwana ba Afrika-Borwa bao ba lego mephatong ye tshela ya mathomo. Projekye ye, bjalo ka ge e le ye nngwe ya dinepokgolo tše Dithulaganyo tše go Diragatša tše Mmušo. e kgonne go diragala ka thekgo ya mašeleng a go tšwa. ka ntle le go kgokgona go Sešegotlotlo sa Bosetšhaba. Se se kgontšitše Kgoro go dira dipukutšomo tše, ka maleme ka moka a semmušo. ka ntle ga gore Kgoro e lefe.

Re hutša gore barutiši ba tla holega ka dipuku tše mošomong wa bona wa tšatši ka tšatši wa go ruta. le go kgonthiša gore barutwana ba kgora go fetša lenanethuto. Re hlokometše gore re hlahle barutiši ditirong ka moka ka go tsenya maswao a ditaetši a o laetšago seo morutwana a swanetšego go se dira.

Re tloga re hutša gore bona ba tla ipshina ka go dira mešomo ye e lego ka mo dipukwaneng tše ge ba dutše ba gola. ba ithuta. le gore wena. morutiši. o tla ipshina le bona mo lethabong la go ithuta.

Re kganyogela lena. barutiši. le barutwana ba lena. katlego. ka tšhomiso ya dipukutšomo tše.

ISBN 978-1-4315-0268-4

9 781431 502684

**Rainbow
WORKBOOKS**

**LIFE SKILLS IN SEPEDI
GRADE 2 – BOOK 2
TERMS 3 & 4
ISBN 978-1-4315-0268-4
THIS BOOK MAY
NOT BE SOLD.**

Go ithuta Molaotheo wa Repabliky ya Afrika-Borwa (1996)

Molaotheo wa Afrika-Borwa o swere melao ya maemo a godimo a naga ya Afrika-Borwa. Melao ye e godimo ka maemo, go feta a mopresidente, a godimo ga dikgorotsheko tše godimo gape a ka godimo ga a mmušo.

Melao ye e lego Molaotheong wa naga, e hlaloša ka mokgwa wo batho ba swanetšego go swarana ka gona, gape le gore ba na le ditokelo dife le maikarabelo afe kgahlanong le batho ba bangwe. Molaotheo wa naga o swanetše go re šireletša ka moka gona bjale, o be o tle o šireletše bana ba renā ka moso.

**Re se lebale mo
re tšwago.**

**Re se ke ra
bušeletša diphošo
tše moo re tšwago.**

**Molaotheo wa rena o re thuša go
akanya le go aga bokamoso bjo
bokaone bja rena ka moka.**

Rena, batho ba Afrika-Borwa;

Re elelwa ditlhokatoka tše rena tše maloba;

Re hlompha bao ba ilego ba hlakofaletšwa tokla le tokologo nageng ya gaborena;

Re hlompha bao ba ilego ba katanelo go aga le go hlabolla naga ya gaborena; ebile

Re dumela gore Afrika-Borwa ke ya batho bohole ba ba dulago go yona;
re le ngata e tee le ge re fapano ka ditšo.

Ka fao, ka baemedi ba rena bao ba kgethilwego ntle le kgapeletšo,
re amogela molaotheo wo bjalo ka molaomogolo wa Repabliky gore re tlo—

Fodiša dipaphano tše kgale mme re bope setšhaba seo se theilwego godimo ga dikeloi tše temokrasi, tokla setšhabeng le ditokelomotheo tše batho;

Aga motheo wa setšhaba se se lokologilego sa temokrasi moo mmušo o theilwego godimo ga thato ya batho gomme moagi yo mongwe le yo mongwe a šireleeditšwego ke molao;

Kaonafatša khwalithi ya bophelo bja baagi ka moka le go lokolla bomakgoni bja motho yo mongwe le yo mongwe; le go

Aga Afrika-Borwa ye e kopanego ya temokrasi yeo e ka kgonago go tše maemo a yona a maswanedi bjalo ka setšhaba se se ikemetšego ka noši ditšhabeng tše lefase ka bophara.

**Nyaka ditokelo tše gago bjalo ka
Moafrika-Borwa gomme o be le
maikarabelo a go šireletša
ditokelo tše ba bangwe.**

**Tseba molao
wa ditokelo tše
gago le Molao wa
Maikarabelo**

E ke Morena a ka boloka setšhaba sa gešo.

Nkosi Sikele' iAfrika. Morena boloka setjhaba sa heso.

God seën Suid-Afrika. God bless South Africa.

Mudzimu fhatusheda Afurika. Hosi katekisa Afrika.

E boleeditšwe
ebile e sepelelana
le CAPS

Mphato wa

2

Mabokgoni a Bophelo SEPEDI Puku ya 2 Kotara ya 3&4

Leina:

Phapoši:

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Diteng

Kotara ya 3 Letlakala

- (33) Ke ka lebaka lang mobu o le bohlokwa go rena? 2
- (34) Bohlokwa bja mobu.....4
- (35) Ka ga mobu go ya pele 6
- (36) Go šoma ka mobu.....8
- (37) Dinamelwa tša mo fase: tseleng 10
- (38) Dinamelwa tša mo fase: ka setimela 12
- (39) Senamelwa sa moyeng 14
- (40) Dinamelwa tša meetseng 16
- (41) Ka ga dinamelwa tša meetseng gape.....18
- (42) Dinamelwa tša bohle 20
- (43) Polokego ditseleng 22
- (44) Melao ya tsela 24
- (45) Patrolo ya barutwana.....26
- (46) Ka fao bahlankedidi ba terafiki ba re thušago 28
- (47) Batho ba bangwe ba ba re thušago.....30
- (48) Mošomo wo mobotse mo motseng 32

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
Fifth edition 2015

ISBN 978-1-4315-0268-4

This book may not be sold.

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

Kotara ya 4 Letlakala

- (49) Naga ya rena, Afrika-Borwa 34
- (50) Folaga ya rena ya setšhaba....36
- (51) Koša ya rena ya setšhaba le dika tša rena tša setšhaba.....38
- (52) Dika tša rena tša setšhaba 40
- (53) Mekgwa ye e fapanego ya go boledišana 42
- (54) Go boledišana ka go ngwala le ka mantšu a rena 44
- (55) Mekgwa ye mengwe gape ya go boledišana 46
- (56) Poledišano ka dipapatšo le ka mmino 48
- (57) Na re boledišana bjang ge re sa kwe? 50
- (58) Re boledišana bjang ge re sa kgone go bona? 52
- (59) Mosegare le bošego 54
- (60) Ditoro le dikganyogo tša bošego 56
- (61) Mošomo wa mosegare le wa bošego 58
- (62) Go dira mošomo wo mobotse bošego 60
- (63) Diphoofolo tša bošego 62
- (64) Phoofolo yeo e dulago e bolokegile bošego 64

O yo bohlokwa. Mmele wa gago o bohlokwa. Mmele wa gago ke wa gago fela!

**GO SE BE
MOTHO
yo a
kgwathago
Maponapona
a gago.**

**O swanetše go botša yo mongwe ge
motho yo mongwe a kgwatha maponapona a gago.**

**O swanetše go botša yo mongwe ge motho
o yo mongwe a dira gore o dire dilo tše
sa nyakego go di dira.**

**Bao o swanetšego go ba leletša
mogala ge o nyaka thušo:**

**Mogala wa Tšireletšo ya
bana: 0800 05 55 55**

**Mogala wa Maphodisa wa
Thibelo ya Bosenyi: 086 00 10111**

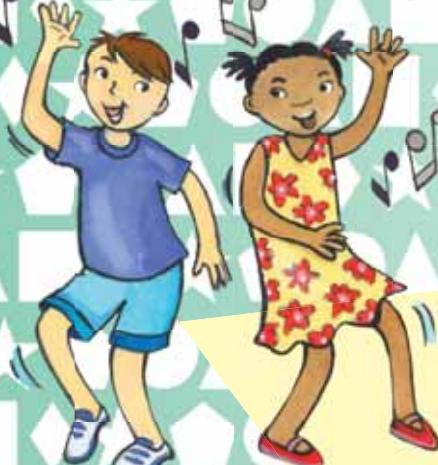
**Mogala wa Maphodisa wa
tšhoganyetšo: 10111**

Mogala wa Thušo go Batho: 0861 322 322

Yuniti ya Tšireletšo ya Bana: 012 393 2359/2362/2363

Mphato wa

2

Mabokgoni a Bophelo
ka SEPEDI
Puku ya 2

Puku ye ke ya:

33 Ke ka lebaka lang mobu o le bohlokwa go rena?

Bekē ya /

3 -

Kotara ya

A re baleng

Batho ba swanetše go ba le mobu gore ba phele. Lefase le re dulago go lona le dirilwe ka mobu. Re aga mengwako ya rena godimo ga mobu, re bjala dimela mo mobung gore re je. Diphoofolo le tšona di swanetše go ba le mobu. Dipudi le dikgomo di fula bjang le dimela tše dingwe tše di melago gona mo mobung. Diphoofolo tše dingwe tše nnyane, tše bjalo ka mebutla le magotlo, le dikhunkhwane, bjalo ka ditšhošwane le diboko, di phela ka gare ga mobu. Gomme, bontši bja dimela bo swanetše go ba le mobu gore bo gole.

Go na le mehuta ye meraro ye e fapanego ya mobu.

Sehlaba

Ge o ka fogohla bonnyane bja mohuta wo wa mobu ka menwana ya gago, o tla kwa gore o bothata ebile ke mohlaba wo o omilego. Go bonolo gore phefo ye e fokago e gašanye mobu wa sehlaba. Ge o tšhela meetse godimo ga mobu wa sehlaba a feta ka lebelo gomme a sepela le sehlaba se sengwe. Dibjalo ga di gole gabotse mo mobung wo wa mmala wa go taga.

Sehlaba

Letsopa

Mobu wo mongwe o kwagala e le letsopa. Ge o kolobiša mobu wa mohuta wo, o a kgomarela. O ka dira dilo tše dintši ka letsopa le le kolobilego, bjalo ka dikomiki le dibjana le diphoofolo tša letsopa, eupša dimela tšona go bothata go di godiša gabotse mobung wo. Ge pula e ena, letsopa le swara meetse nako ye telele, gomme dimela tše di bjetšwego mo go wona, di hwetša meetse a mantši go fetiša.

Mobu wa letsopa

Seloko

Seloko ke mobu wo mokaone go feta, wo o loketšego dipeu le dibjalwa. Ga o thape kudu le gona ga o ome kudu. O na le dijo tše di lekanego go dira gore dibjalo di gole. Seloko se swana le motswako wa mobu wa sehlaba le wa letsopa eupša ka tlwaelo o nyakile go ba wo moso ka mmala.

Seloko

A re direng

Nyakišša gore mobu wo o lego mo sekolong sa lena ke wa mohuta mang.

- Sepelasepela mo mabaleng a sekolo o na le mogwera wa gago, le bone ge eba le ka hwetša mohlabo, letsopa goba seloko.
- Tlišang mobu wa go tšwa mafelong a mararo a go fapano ka phapošing le o rwele ka ditshitswana le mekolana goba dikomiki.
- Ditšhelo tše tša lena le di fe dinomoro tše: I, 2 le 3.

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago ka mebu yeo le tliego le yona phapošing go tšwa mafelong ao a fapanego mo mabaleng a sekolo. Arabang dipotšišo tše ka ga mohuta wo mongwe le wo mongwe wa mobu.

- Mohuta woo wa mobu ke wo mobjang?
- Mohuta woo wa mobu o kwagala bjang ge o o swara?
- Go be go na le dimela mobung woo ge le o gelela?

A re ngwaleng

Mo kholomong ya pele, ngwala lefelo leo le hweditšego mobu woo go lona gomme le khalareng dikarabo tša maleba.

O hweditše mobu kae?	O kwagala bjang?			Go be go na le dimela mobung woo?	
	omile	go koloba le go mamarela	mafofora	ee	aowa
	omile	go koloba le go mamarela	mafofora	ee	aowa
	omile	go koloba le go mamarela	mafofora	ee	aowa

Bohlokwa bja mobu

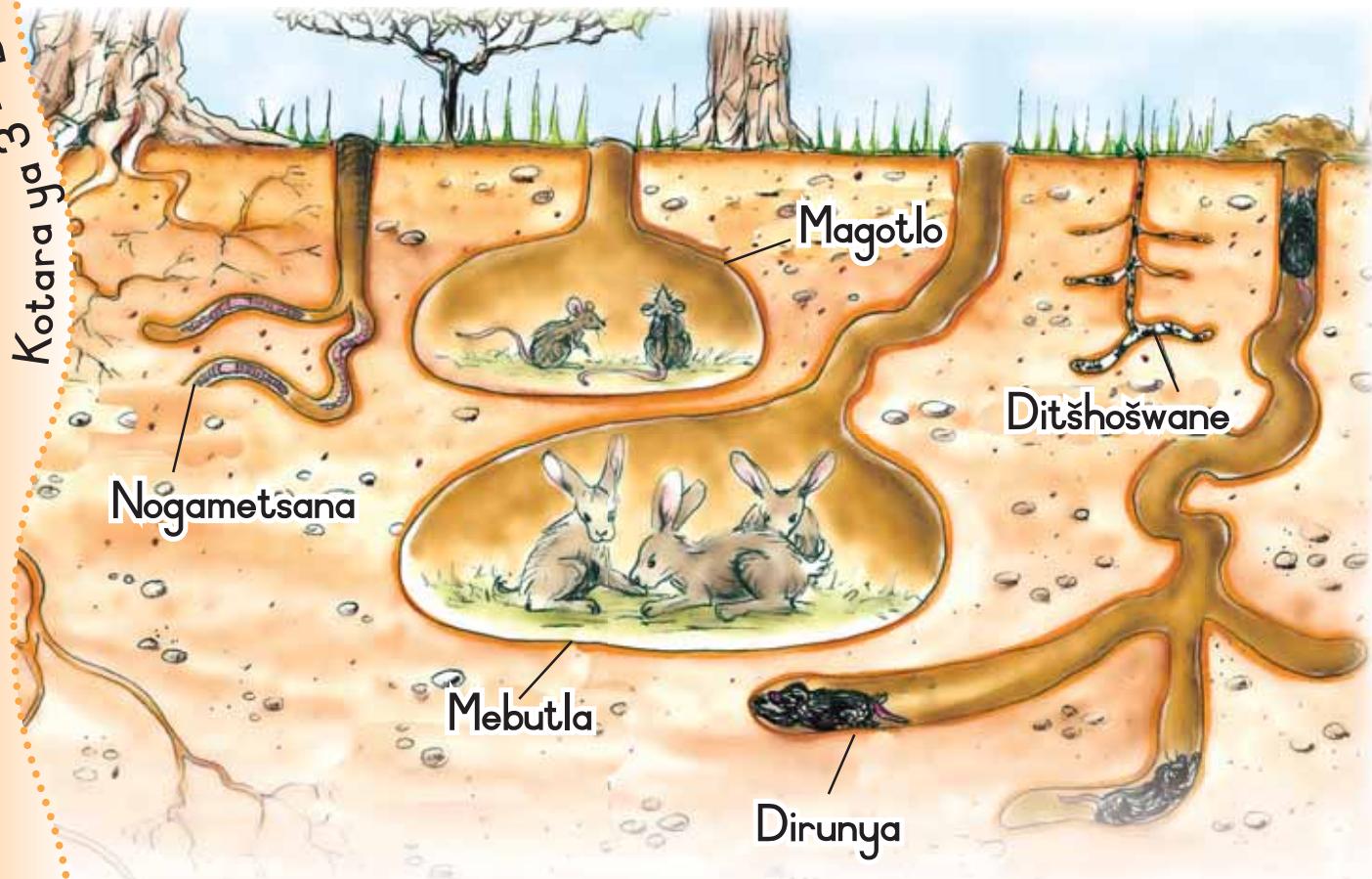
Beke ya /

3 -

Kotara ya /

A re boleleng

Lebelela seswantšho gomme o bolele ka diphoofolo ka moka tšeо di dulago ka mobung.

A re boleleng

Botša mogwera wa gago ka ga diphoofolo tše o di bonago mo seswantšhong.
Na o ka gopola ka diphoofolo tše dingwe tšeо di dulago ka mobung?
Ngwala maina a tšona.

A re direng

- Thala goba o pente seswantšho, hlapi goba dikhukhwanyane. Boledišanang ka ga mmala le sebopego sa tšona.
- Kgoboketša dilo tša tlhago tše bjalo ka makalana, matlakala, wulu le lešabašaba. Dira seswantšho (kholatše) sa go tswakatswakwa ka dilo tša go fapano. Bolela ka ga mebala, dibopego le ka fao di kwalago ka gona.

A re ngwaleng

Thala mothalo go nyalanya dilo tše di lego ka mapokising ka go la nngele; le boleng bja tšona, ke gore ka mokgwa wo di kwalago ge o di swara; ka go la mmagoja.

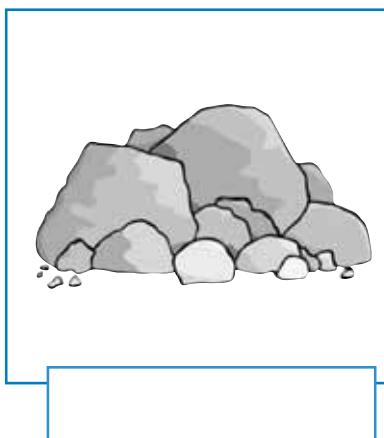
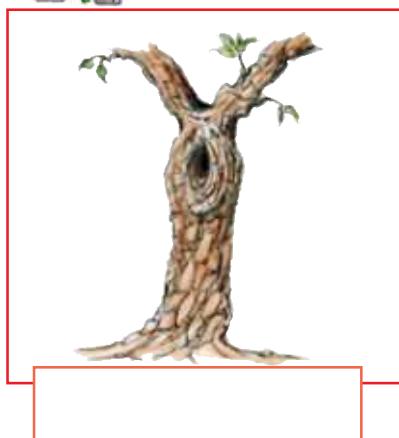
Sirapo
Mosamelo
Mootlwa
Lebato
Galase
Sešepe

bothata
tanya
boreledi
boleta
thelela
bogale

A re ngwaleng

Na dilo tše di kwagala bjang ge o di phophola? Ngwala dikarabo tša gago.

A re itšikinyeng

Dirang sediko. Kitimang go ya ka mmagojeng ka morago le ye ka ntsogošong. Ka morago le foše bolo go tloga go morutwana yo go ya go yo a latelago. Thomang ka go ya mmagojeng ka morago le ye ka ntsogošong.

Teacher: _____
Sign: _____
Date: _____

35 Ka ga mobu go ya pele

Beke ya 2

Kotara ya 3

A re baleng

Re swanetše go hlokomela mobu

Karolo ye bohlokwahllokwa kudu ya mobu mo bathong le diphoofolong ke mobugodimo. Ke mobu woo mo go wona dimela di golago. Medu ya dimela e thibela phefo le pula go gogola mobugodimo. Dimela di a hwa ge pula e le ye nnyane, le ge mollo o ka tšuma hlaga. Di a hwa, gape, ge pula e le ye ntši kudu. Ge go se na le dibjalo, mobugodimo o a gogolega goba o tšewa ke phefo. Se se bitšwa kgogolego ya mobu.

Batho le bona ba hlola kgogolego ya mobu. Ge re sa hlokomele mobu, re ka se fepe dibjalo tseo di phelago mo go wona; gomme di thoma go hwa. Ka lebaka leo mobu o gogolwa ke meetse goba o phatlalatšwa ke phefo.

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago ka ga mokgwa wo batho ba ka bakago kgogolego ya mobu ka gona. Leka go araba dipotšišo tše:

Go dira eng ge re rema re bile re tloša mehlare ye mentši kudu?

Go direga eng ge re rua dipudi, dinku goba dikgommo tše dintši mo nageng?

A re ngwaleng

Lebelela diswantšho tše. Bolela le mogwera wa gago ka ga se se diregago ka mobu. Bjale, ka morago o swaye ka leswao le (✓) mo go karabo ye nngwe le ye nngwe ya maleba.

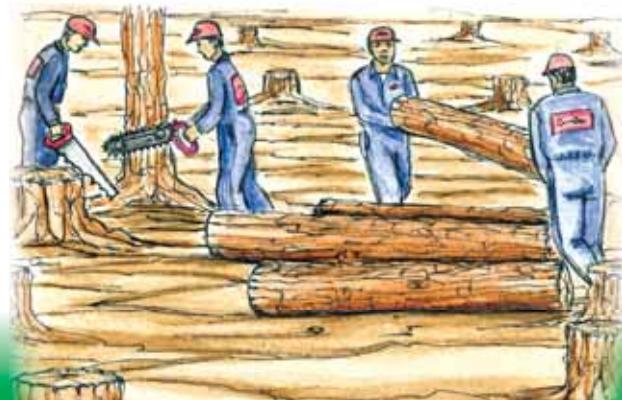
Na kgogolego ya mobu e hlolwa ke

phefo	
mello	
Pula ye nnyane go feta	

Na kgogolego ya mobu e hlolwa ke

letšatši	
batho	
phefo	

A re baleng

Dimela di nyaka mobu wo mobotse gore di gole

Mehlare le dimela di hwetša dijo mo mobung. Ge mehuta ye e fapanego ya mehlare le dimela di mela felo gotee, di tšeа dijo tše di fapanego mo mobung, gomme mobu o dula o le gabotse. Ge molemi a bjala fela mohuta o tee wa semela, bjalo ka lehea, mohuta o tee wa dijo, o šomišwa ke dimela ka moka. Gape, re ka dira gore mobu wo o lego ka dirapaneng tše rena o dule o le gabotse ka go tshela kompose. Balemi ba boloka mobu wa bona ka go bjala dimela tše di šomišago mehuta ya go fapana ya dijo go tswa mobung. Re ka kcona go babalela mobu wa rena gore o dule o nonne ka go o tshela kompose. O ka itirela kompose ya gago. Kompose e fa dimela phepo. Bjale go latela motswako wa go dira kompose.

A re direng

Motswako wa kompose

O swanetše go ba le:

- Dikgapetla tše dienywa le tše merogo.
- Matlakala ao a hlohleregilego le mabjang ao a omilego.
- Dikgapetla tše mae
- Dipampiri tše go gagoga
- Mahlare a teye
- Khatepokisi

Seo o swanetše go se dira:

- Kgoboketša dilo tše khoneng ya go ba le moriti ka tshengwaneng.
- Tshela mobu wo monnyane.
- Tshela meetse a go lekanelo mo thotobolong (e se ke ya koloba kudu)
- Fetola thotobolo ka foroko bekeng ye nngwe le ye nngwe goba mo dibekeng tše pedi.
- Bogela dimela tše gago ge di gola ka maatla, di kgahliša!

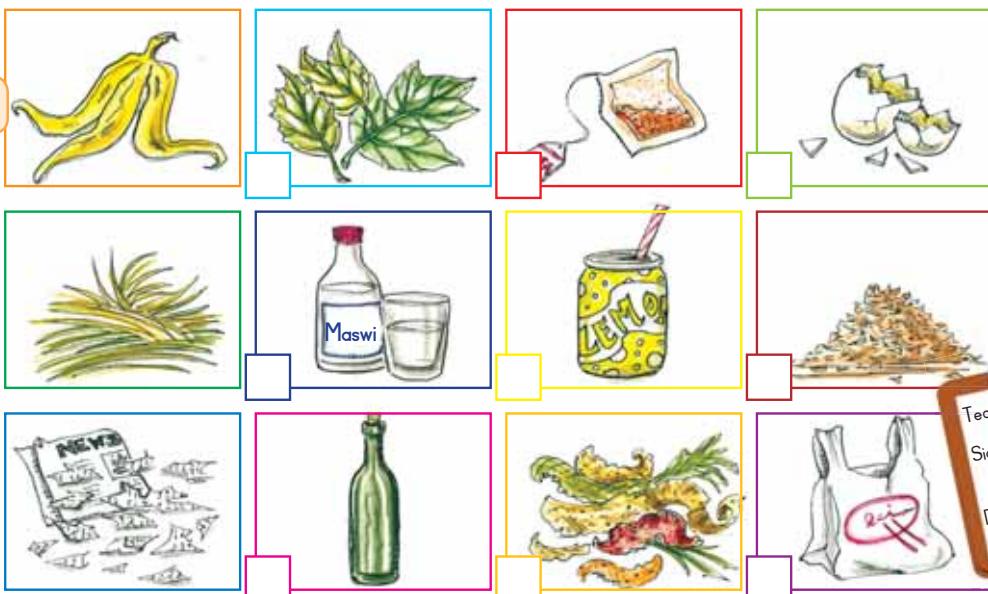

O se ke wa šomiša:

Ditshtswana, galase, plastiki, hlapi, nama, maswi goba tshese.

A re ngwaleng

Lebelela diswantšho
gomme o swaye ka
leswao le (✓) go dilo
tše o ka di šomišago
go totoma ya gago ya
kompose. Dira leswao
le (✗) go dilo tše o
sego wa swanela go di
šomiša.

Teacher:
Sign:
Date:

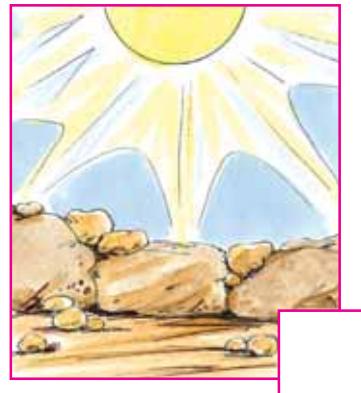
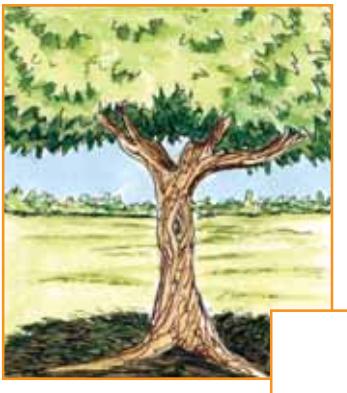
Go šoma ka mobu

A re baleng

Kotara ya 2 - Beke ya 2

Oratilwe le kgaetšedi ya gagwe, Oketšo, ba nyaka go dira tšhengwana. Oketšo o nyaka go bjala merogo gomme Oratilwe o nyaka go bjala matšoba. Sa mathomo, ba swanetše go tšeа sephetho sa gore lefelo le lekaonekaone moo go ka dirwago tšhengwana go lona, ke lefe. Na o ka ba thusa? Lebelela diswantšho tše gomme o swaye lepokisi la maleba ka (✓).

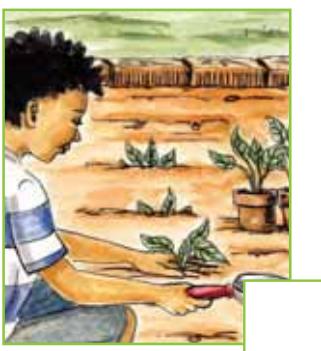

Se se latelago, ba swanetše go dira eng?

Nomora diswantšho tše di latelago go ya ka tatelano ya maleba.

Na ba dira dilo tše di lokilego? Swaya dilo tša maleba ka (✓), gomme o swaye ka leswao le (✗) go dilo tšeо di phošagetšego.

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago ka ga go ba le tšhengwana le mehlare ya dienywa kua gae. Na go boloka tšhelete? Na merogo le mehlare ya dienywa di na le tatso ye kaone? Efa lebaka. Ke mehuta efe ya merogo goba dienywa ye o ka e bjalago kua gae? Ke eng se se golago gabotse mo motseng wa geno? Lebelela ditšhengwana tše dingwe goba dipolasa.

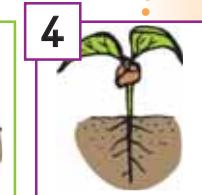
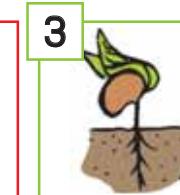
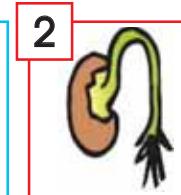
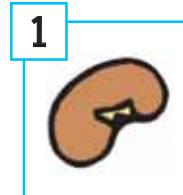
A re ngwaleng

Dira lenaneo la mehuta ya merogo yeo o nyakago go e bjala kgauswi le wo mongwe le wo mongwe. Ngwala gore ke ka lebaka la eng o nyaka go o bjala.

A re direng

Lebelela diswantsho tše gomme o botše mogwera wa gago gore go direga eng mo semeleng sa nawa seswantshong se sengwe le se sengwe.

A re itšikinyeng

- Theeletša morutiši wa gago gomme ge a re kitima, fofa, ewa goba kgatha bjalo ka pere, dira ka pela ka yona nako yeo.
- Ema ka leoto le tee. Bjale, fetolela go leoto le lengwe.

Thala mothalo mo fase goba bea seripa sa thapo mo lebatong.

- Sepela godimo ga mothalo.
- Bea matsogo a gago ka mathoko gore o lekanele (balantshe).
- Leka o tswaletše mahlo!

Teacher:
Sign:
Date:

Dinamelwa tša mo fase: tseleng

Bekē ya 3

Kotara ya 3

A re baleng

Re šomiša mekgwa ya go fapana ya dinamelwa go tloga lefelong le go ya lefelong le lengwe gape le go rwala dilo go tloga lefelong le lengwe go ya go le lengwe. Bontši bja rena re šomiša ditsela diporo le ditsejana tša maoto. Gape re šomiša le dinamelwa tša go swana le dilori le ditimela go rwala dilo.

A re direng

Lebelela diswantšho. Ka moka di laetša mekgwa ye e fapanego ya go šomiša ditsela tšhomisong ya dinamelwa. Nyalanya seswantšho se sengwe le se sengwe le lentšu la maleba. Thala mothalo go nyalanya seswantšho se sengwe le se sengwe le lentšu la maleba.

sefatanaga

sethuthuthu

karikana ya ditonki

thekisi

sekuta

pese

paesekele

llori

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago gomme o arabe dipotsišo tše:

O ya ka eng sekolong ka mehla?

O ya ka eng kliniking?

O sepela ka eng ge o etela bagwera
le metswalo ya gago?

O ya ka eng toropong?

A re ngwaleng

Ngwala mafoko a mabedi ka ga gore o ya sekolong bjang.

Letšatšikgwedi: .....

Bjale, feleletša mafoko a:

Morutiši wa ka o tla sekolong ka _____.

Ke ya kliniking ka _____.

Ge ke eya ga gabomogwera wa ka, ke _____.

A re boleleng

Na o šomiša mekgwa ya go feta botee ya dinamelwa ge o eya sekolong?

Bana ba bangwe ba ka phapošing, ba šomiša
mehuta efe ya dinamelwa?

Lebelela kerafo gomme o arabe dipotšišo.

Na barutwana ba bantši ka phapošing ya lena ba
tla sekolong ka eng?

Ke bana ba bakae ba ba tlagoo sekolong ka
difatanaga?

5				
4				
3				
2				
1				
	Sepela	Thekisi	Pese	Sefatanaga

A re baleng

Bjale o a tseba gore go na le mehuta ye e fapanego ya dinamelwa. Gape go na
le mehuta ye e fapanego ya ditsela, mohlala:

- Ditsela tša mobu le
- Ditsela tša sekontiri

Go sa na le ditsela tša sekontiri, tše di apešitšwego sekontiri se boreledi, se
sethata. Tše dingwe tša ditsela tše di kopanyago metsemegolo ye mebedi,
bophaphathi bja tšona bo tše bja ditsela tše dingwe gabedi. Tselabelo e bjalo ka
tselakgolo, eupša mathoko a mabedi a ditsela tše a arogane. Mo go tselabelo o
ka ya fela thoko e tee ya tsela..

A re boleleng

Na o kile wa sepela ka tselakgolo? Go na le tselakgaoletši kgauswi
le mo o dulago gona? Na bontši bja ditsela tša moo o dulago gona ke tša
mobu goba tša sekontiri? Ke efe ye e bolokegilego go ka e šomiša – tselakgolo goba tselakgaoletši?
Efa lebaka la kgopoloo ya gago. Ke mohuta ofe wo o bolokegilego – tselakgolo goba tselakgaoletši?
Efa lebaka.

38 Dinamelwa tša mo fase: ka setimela

Beke ya 3

Kotara ya
3

A re baleng

Dinamelwa tša tsela ga se wona mokgwa o le noši wa go sepela mo fase. Re ka sepela gape ka go šomiša seporo. Seporo se swana le ditsejana tša go dirwa ka diripana tša ditshipi. Mebilana ye e bitšwa ditsela. Ditimela di sepela ka ditsejana tše. Di rwala batho le dilo go tloga toropong ye go ya go ye nngwe. Setimela se kgona go nametša batho ba bantši go feta sefatanaga goba pese. Gape se ka rwala dilo tše boima, tše dintši go feta llori.

A re boleleng

Lebelela diswantšho gomme o bolele le mogwera wa gago ka ga mehuta ye e fapanego ya ditsela tša setimela.

Ke sefe sa ditimela tše, seo se rwalago batho?

Ke sefe sa ditimela tše, seo se rwalago diphahlo?

Setimela se ka rwala dilo tša mohuta mang?

Setimela se se rwalago batho fela se bitšwa setimela sa batho. Setimela se se rwalago diphahlo fela, e sego batho se bitšwa setimela sa diphahlo.

Setimela sa mušimeetse

Setimela sa mohlagase

Setimela sa tisele

Setimela sa lephefo

A re nyalanyeng

Thala mothalo go nyalanya mohuta wa setimela ka go la mmagoja le tshedimošo ya maleba ka ga sona go la nngele.

Se hwetša maatla go tisele.

Se hwetša maatla go mušimeetse.

Se ke setimela sa lebelo kudu sa go šomiša mohlagase seo se ka kitimago ka lebelo la 200km ka iri. Setimela sa lephefo sa mathomo mo Afrika-Borwa ke Gautrain Profenseng ya Gauteng.

Se hwetša maatla go mohlagase. Mohlagase o tšwa go dithapo tša maatla tše di fofago ka godimo ga seporo.

A re direng

Itirele setimela sa gago gomme o se thale mo sekgebeng sa mo tlase. Bontšha mogwera wa gago seswantšho sa gago. Boledišanang ka ga dibopego le mebalá.

A re ngwaleng

Araba dipotšišo tše:

Setimela se o ikgethetšego sona ke sa mohuta mang?

O lefa bokae ge o šomiša setimela?

Setimela sa gago se fihla kae?

E direle ka ntle

- Kgatha, taboga, fofela godimo le fase, fofela pele gomme o eme ka maoto a mabedi.
- Bjale tše ka tsela ya go ba le ditšitiši yeo morutiši wa gago a go diretšego yona. O swanelwa ke go namela, go abula, go thedimoga goba go tshela, go tloga go selo go ya go se sengwe. Leka go dira se o rwele mokotla wa dinawa hlogong.

Teacher:
Sign:
Date:

39 Senamelwa sa moyeng

Bekē ya 4

Kotara ya 3

A re baleng

Go fihla mo o ithutile ka ga mehuta ya dinamelwa tša go sepela mo nageng. Gape re ka sepela moyeng. Go na le mehuta ye e fapanego ya dinamelwa tša moyeng. **1.** Re šomiša difofane go fofela mafelong a kgole. **2.** Sefatanaga se ka sepela ka lebelo la 120 km ka iri. **3.** Setimela se ka kitima ka lebelo la 200 km ka iri. **4.** Sefofane se ka sepela ka lebelo la 955 km ka iri. Difofane le dihelikoptara ka moka di na le entšene ye e tiilego kudu. Dipalune tša go šomiša moya wa go fiša le diphaphamalamoyeng ga di na dientšene. **5.** Dipalune tša moya wa go fiša di dula di phaphametše ka moya wa go fiša. Diphaphamala moyeng di na le mafego a go phaphamala lefaufaung. Batho ba fela ba šomiša dipalune tša moya wa go fiša le diphaphamala moyeng, e le go ithabiša le go bapala. **6.** Baetalefaufaung ba ya sebakabakeng ka sephatšamaru.

A re direng

Thala mothalo go tloga seswantšhong se sengwe le se sengwe go ya go lentšu la maleba.

Helikoptere

Sefofane sa go rwala batho

Sephaphamalamoyeng

Palune ya moya wa go fiša

Setheledi

Sephatšamaruseetana

A re ngwaleng

Dira nke o ya godimo ka palune. Na ke eng se o ka kgonago go se bona ge o le kua godimo? Ngwala dilo tše o ka di bonago.

A re boleleng

Thati le kgaetšedi ya gagwe ba ya go etela batswana ba bona Johannesburg. Ba tlile go tla ka sefofane ba etšwa Motse-Kapa. Lebelela diswantšho gomme o bolele le mogwera wa gago ka ga se ba se dirago.

1

2

3

4

5

6

7

8

A re ngwaleng

Bala mafoko a. Bjale, lebelela diswantšho gape gomme o nomore mafoko ka tatelano ya maleba go tloga go l go ya go 8.

	Merwalo ya Thati le Tumišo e a kalwa.
	Batswadi ba Thati le Tumišo ba ba iša boemaofane ka sefatanaga.
	Ba hwetša dithekethe tša bona tša go yo namela mo khaothareng ya maleba.
	Mohlokamelabanamedi o iša Thati le Tumišo lefelong la go lekolwa ke masekhurithi.
	Thati le Tumišo ba šomiša disetepisi ge ba namelela ge ba eya go tsena ka sefofaneng.
	Thati, Tumišo le batswadi ba bona ba ya khaotareng ya go ba dumelela go tsena.
	Ba dula fase gomme ba bofa mapanta.
	Ba laela batswadi ba bona ka go ba emišetša diatla.

Teacher: _____
 Sign: _____
 Date: _____

Dinamelwa tša meetseng

Beketša 4

A re baleng

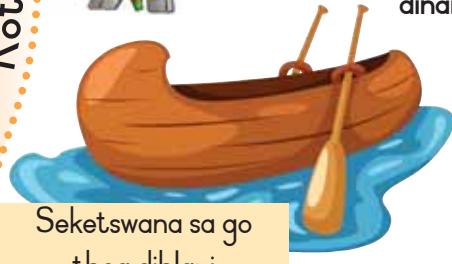

Mohuta wa mafelelo wa dinamelwa ke wa ka meetseng. Batho ba be ba dutše ba šomiša meetse go ya mafelong a go fapano le go romela dilo ga e sa le go tloga kgale. Re sepela re putla lewatle re etela dinaga, gape re šimiša dinoka le matsha go ya mafelong a a fapanego gona mo dinageng tša rena.

Kotara ya 3

A re ngwaleng

Seketswana sa go thea dihlapi

Na re sepela bjang godimo ga meetse. Lebelela diswantšho tša mo tlase gomme o bolele le mogwera wa gago ka ga mehuta ye e fapanego ya dinamelwa yeo re e šomišago go sepela godimo ga meetse.

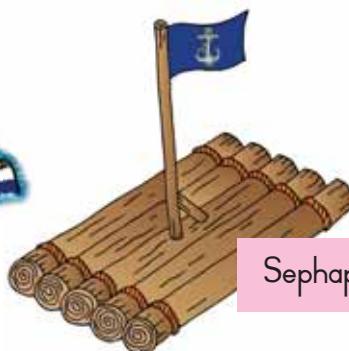
Seketswana sa entšene

Seketswana sa seila

Sekope sa go rwala batho

Sephaphamadi

Na o nagana gore batho ba šomiša senamelwa sefe ge ba sepela mo nokeng ye nnyane?

Batho ba šomiša senamelwa sefe ge ba tshela mawatle ba eya dinageng tše dingwe?

O nagana gore batho ba šomiša diketswana go ya kgole goba go ya kgauswi?

A re ngwaleng

Bjale ngwala lefoko le tee ka ga mohuta wo mongwe le wo mongwe wa seketswana le gore o ka šomišetšwa eng.

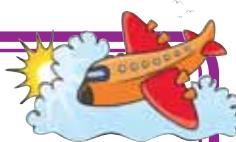
A re boleleng

Bolela ka dipotšišo tše le mogwera wa gago.

- Ke mohuta ofe wa senamelwa wo o lego kaonekaone go wena?
O reng o realo?
- Ke mohuta ofe wa dinamelwa wo o nanyaogo go feta?
- Ke mohuta ofe wa dinamelwa wo o lego wa lebelo kudu?
- Ke mohuta ofe wa dinamelwa wo morutiši wa gago a o šomišago go ya sekolong?
- Ke kae mo Afrika-Borwa mo o ka šomišago setimela sa lephefo?

A re direng

Thala seswantšho sa mohuta wa senamelwa wo o o ratago kudu. E ka ba sefatanaga, seketswana, sefofane goba paesekele. Ge o nyaka o ka no thala le pere.

E direle ka ntle

Bapala papadi ya nku le phiri:

Aroganya barutwana ka dihlopha tše pedi: sehlopha sa pele ke diphiri, se sengwe ke dinku. Swaya seka sa lešaka fao dinku di tla tsenywago ge di ka swarwa. Ge morutiši a efa sešupo, diphiri di swanetše go leka go swara dinku.

Dinku tše di swerwego di tsenywa ka hokong. Dinku tše di šetšego di leka go lokolla tše di lego ka lešakeng. Fela ge dinku tše di lego ka lešakeng di ka kgwathwa di ka boela tša bapala le tše dingwe. Dinku tše dingwe di leka go lokolla dinku tše di hlahletšwego ka go di kgwatha. Fela ge dinku tše di hlahletšwego di kgwathwa, di ka boa tša tsenela papadi gape.

Ka ga dinamelwa tša meetseng gape

Beke ya 5

Kotara ya 3

A re boleleng

Lebelela diswantšho gomme o bolele
le mogwera wa gago ka tšona.

Na o kile wa bona mekgwa ya go sepela ya go swana le
ye. Ke mohuta ofe wo o ka sepelago ka tlase ga mmetse?

Na o tseba maina a dinamelwa tše dingwe tša ka
meetseng?

A re baleng

Bala mafoko a a mo tlase, gomme o lebelele diswantšho. Nyalanya seholpha
se sengwe le se sengwe sa mafoko le diswantšho. Ngwala nomoro ya maleba
kgauswi le seswantšho.

I. Seketswana se thothela batho, difatanaga le dilo tše
dingwe ka thoko yela ya noka. Go na le seketswana sa
mohuta wo kua Malgas, Kapa-Bodikela. Seketswana se
thothela batho le difatanaga ka mošola wa noka ya Breede.

2. Sapomarine e sepela ka tlase ga meetse. Bontši bja
disapomarine ke tše kgolokgolo gomme di kgoni go rwala
batho ba bantši. Disapomarine tše kgolokgolo di kgoni go
dula ka tlase ga meetse dikgwedi tše ntši.

3. Batho ba bangwe ba dula ka diketswaneng tše e lego
dintlo. Baeti ba ya makhutšong mafelong a go swana le
Kariba ka Zimbabwe gomme ba ka dula ka diketswaneng
tše di lego dintlo gomme ba ralala le letsha.

A re baleng

Re ithutile gore ditimela di šomiša mehuta ye e fapanego ya maatla ye e dirago gore di sepele. Diketswana le tšona di šomiša mehuta ye e fapanego ya maatla. Diketswana tše dingwe di šomiša maatla a batho. Diketswana tše dingwe di šomiša maatla a disele goba maatla a mušimeetse. Diketswana tše ntši di šomiša maatla a phefo.

A re ngwaleng

Swaya dikarabo tša maleba mo dipotšišong tše:

Na sekepe sa go huduiwa se šomiša mohuta ofe wa maatla?

tisele	
batho	
phefo	

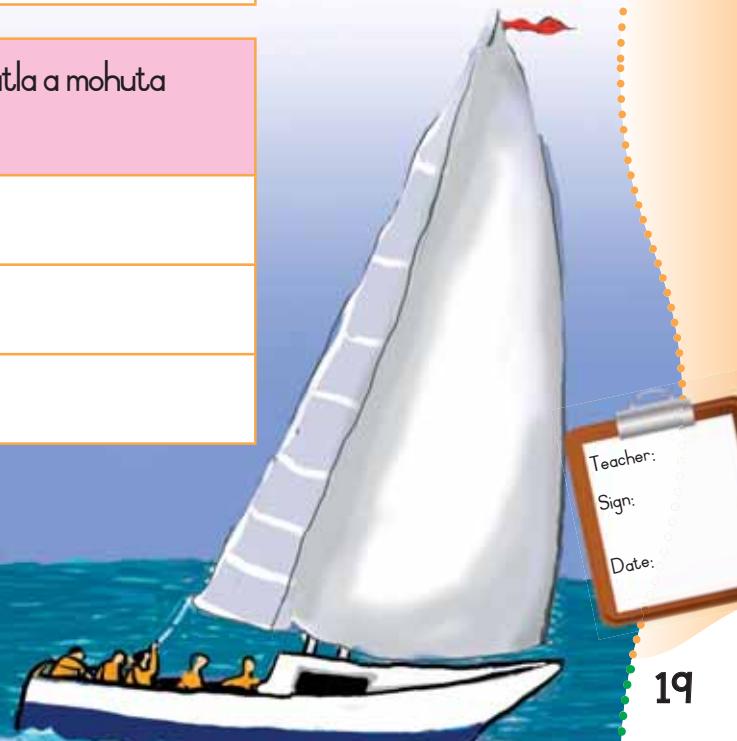
Na seketswana sa entšene se šomiša maatla a mohuta mang?

phefo	
mušimeetse	
petrole	

Na o nagana gore seketswana sa seila se šomiša maatla a mohuta mang?

mušimeetse	
phefo	
batho	

Dinamelwa tša bohle

Beke ya 5

A re boleleng

Na senamelwa sa bohle ke eng?

Na sefatanaga sa hlogo ya sekolo sa lena ke senamelwa sa bohle?

Na paesekele ke senamelwa sa bohle?

Pese e ka ba senamelwa sa bohle?

A re baleng

Senamelwa sa bohle ke senamelwa seo mang le mang a ka se šomišago eupša o swanetše go reka thekethe. Ditimela, dipese, difofane di ka šomišetšwa go ba dinamelwa tša bohle.

A re ngwaleng

Ke mohuta ofe wa dinamelwa tša bohle wo o kilego wa o šomiša?

Na ka mehla o swanelwa ke go dira eng pele o šomiša senamelwa sa bohle?

Na batho ba šomiša dinamelwa tša bohle neng?

A re direng

Dira dinyakišišo ka ga mehuta ye e fapanego ya dinamelwa tša bohle yeo barutwana ba ka phapošing ya gago ba kilego ba e šomiša. Khalara poloko mo lenaneong la mo tlase sebakeng sa mohuta wo mongwe le wo mongwe wa dinamelwa tša bohle tše di ka šomišwago ke batho.

Palo ya barutwanamogo

II				
IO				
q				
8				
7				
6				
5				
4				
3				
2				
I				
	Thekisi	Setimela	Pese	Sefofane

A re direng

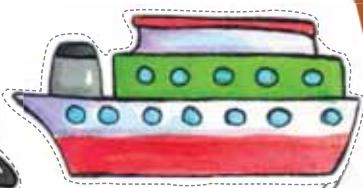
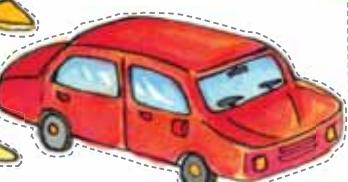
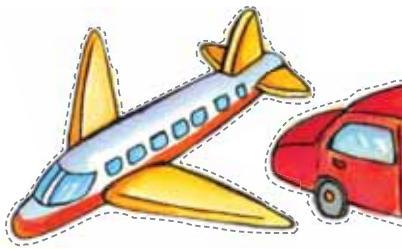
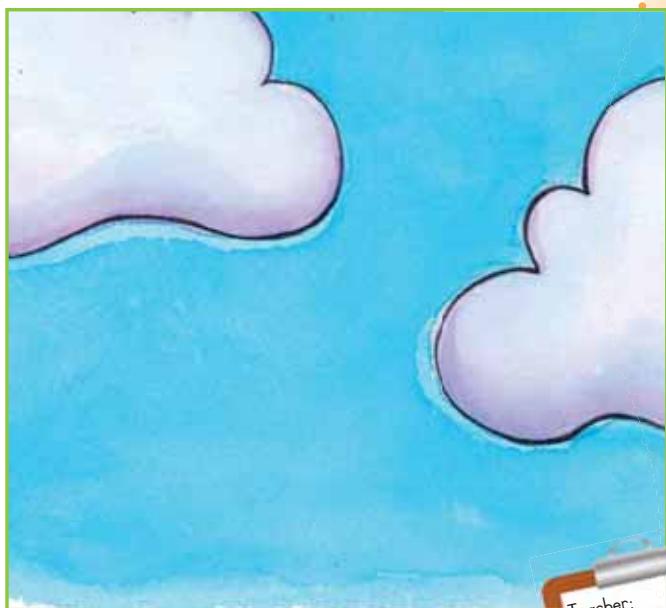
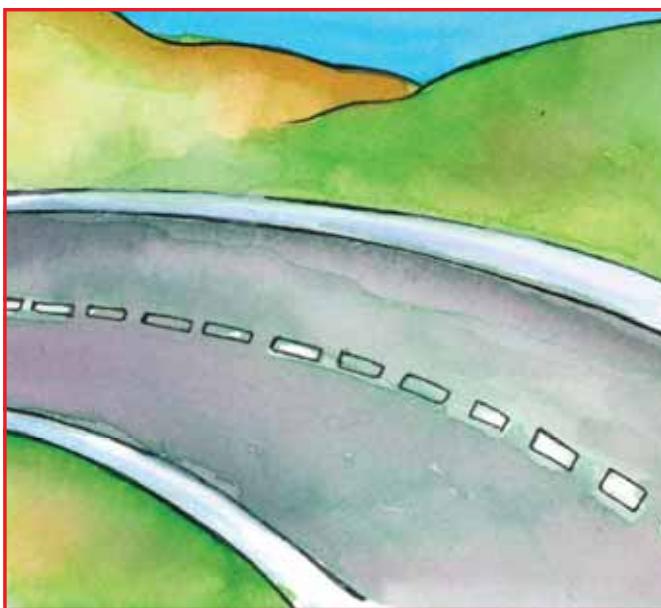
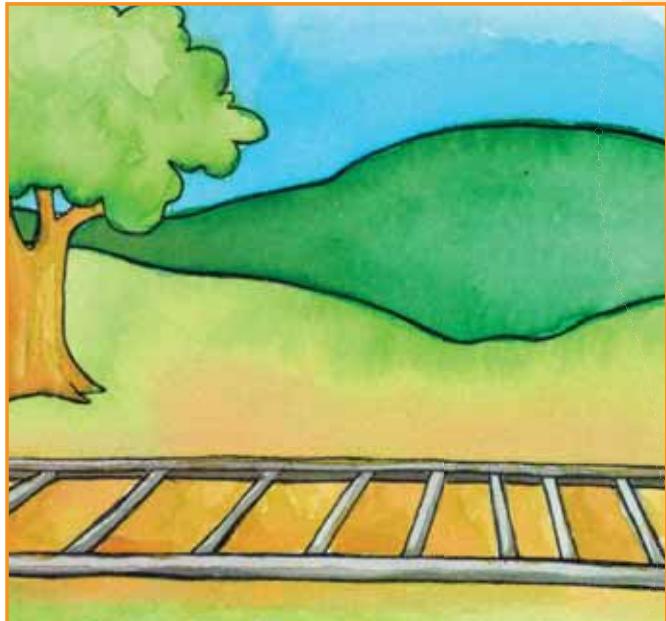
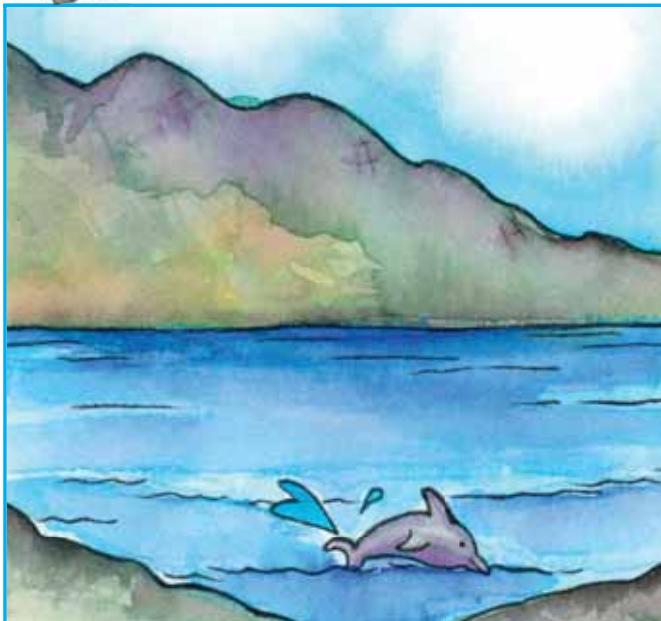
A re direng

- Šomiša materiale wo o šomišwago gape go dira senamelwa se se ka šomišetšwago go bea diphensele.
- Penta goba o kgabiše senamelwa sa gago.

Sega mehuta ye e fapanego ya dinamelwa go tšwa go lephephesegwa kua morago ka pukung. Mamaretša seswantšho se sengwe le se sengwe sekgobeng sa maleba. Ka morago khalara diswantšho ka moka. Kgonthiša gore o dira bjalo ka bothakga, le gona o šomiša mebala ye e fapanego.

Teacher:
Sign:
Date:

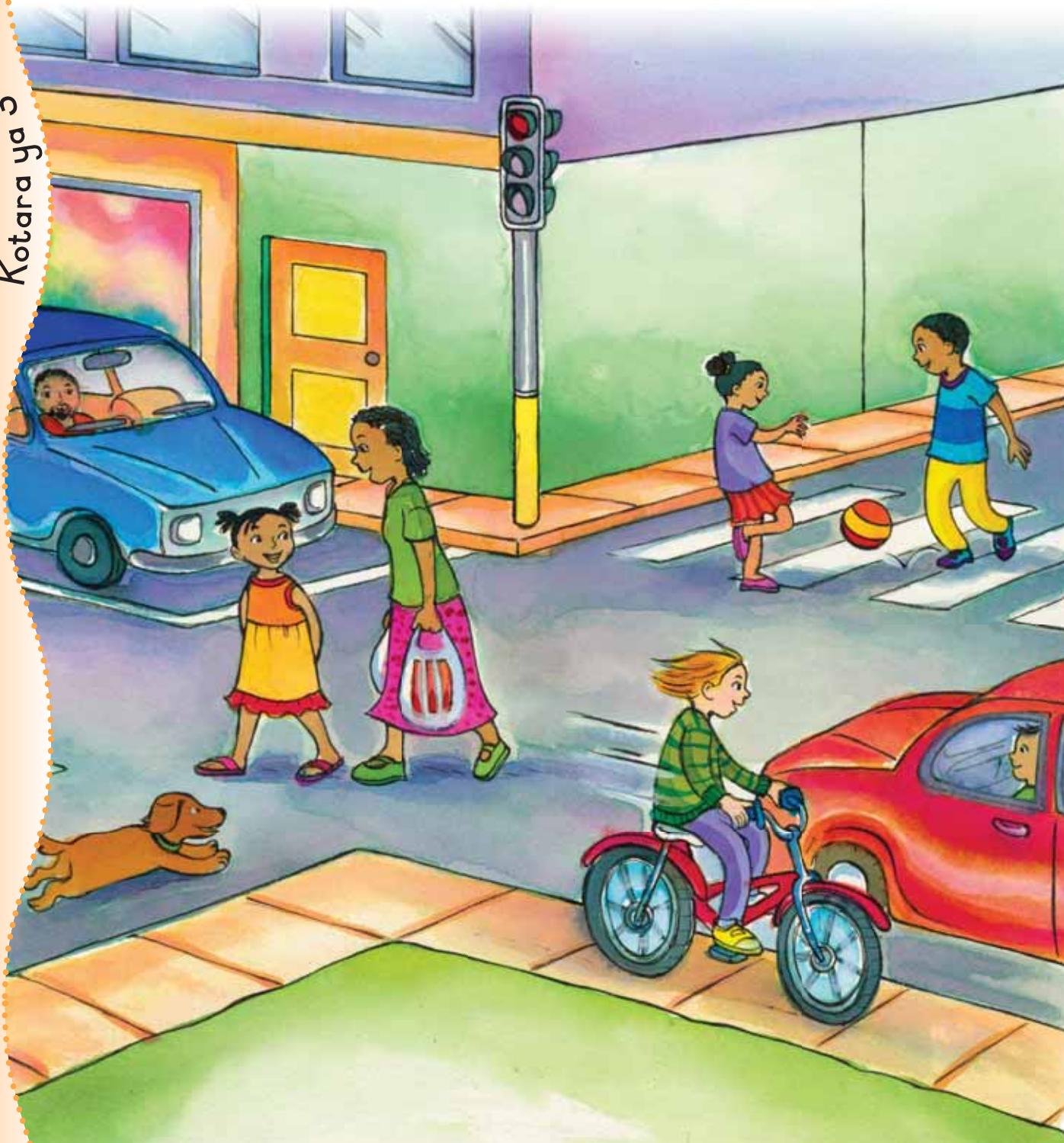
Polokego ditseleng

Kotara ya 3 – Beke ya 6

A re boleleng

Batho ba ba lego seswantšong se ba tshela melao ya tsela. Bolela le mogwera wa gago ka ga seo ba se dirago e le phošo. Ke ka lebaka la eng re swanetše go hlompha melao ya tsela?

A re baleng

Go šetše gannyane gore re re letšatši le lengwe le le lengwe re bala goba re kwa ka ga bana ba sekolo ba gatakwa ke difatanaga ge ba le tseleng ya go ya sekolong ka maoto goba ka dipaesekel. O ka kgonthiša gore o a bolokega mo tseleng ka go latela melao ya tsela.

Melao ya basepelakadinao

- Pele o tshela mokgotha, ka dinako tšohle lebelela go la mmagoja, gape go la nngele gomme go la mmagoja gape go kgonthiša gore ga go na difatanaga, dipaesekel, dithekisi goba dipesē tše di tlago.
- Ge tsela e tletše difatanaga, hwetša lefelo leo le go gapeletšago go ema, goba roboto, goba mo go lego leswao la methalo ya pitsi gomme o tshela tsela gona mowe — e sego mo gongwe mo o ratago.
- Ge go na le methalo ya go tshela goba patrolo ya barutwana, tshela moo. A ke mafelo ao a bolokegilego mo o swanetšego go tshela.
- O se ke wa sepela gare ga tsela. Sepela ka tsejana ya maoto. Ge go se na tsejana ya maoto, sepelela kgole le difatanaga ka mo o ka kgonago. Ka dinako tšohle sepela ka go la mmagoja ga tsela, gore o kgone go bona difatanaga tše di kopanago le wena.
- Le se ke la raloka kgauswi le tsela.
- Hlokamelang kudu pele le tshela moo difatanago di tsenago goba di tshelago mokgotha.

Melao ya batho ba dipaesekel

- Kgonthiša gore paesekel ya gago ga e na mokgwa. Hlahloba dithaere tša paesekel, diporiki le ditrapo, tšhaene, manakana a paesekel, pele le lebone, pele o e namela.
- Bošego goba ge go se na lesedi o swanelwa ke go ba le lebone le le kganyago mo paesekeleng ya gago mo pele le semamaretšwa sa go phadima ka morago.
- Ka dinako tšohle rwala kefa ya go thibela go gobala ge o ka wa goba wa hlagelwa ke kotsi. Helmete e ka phološa bophelo bja gago.
- Ge go na le tsejana ye e diretšwego dipaesekel, šomiša yona sebakeng sa tsela.
- Beakanya gore o tlile go ya bjang sekolong.
- Šomiša tsela ye e bolokegilego, e sego tsela ye kopana.
- Šomiša ditaetšo tša matsogo tše di kweššegago ge o khona.
- O se ke wa sepela ka paesekel ka go bapela le motho yo mongwe wa paesekel — ka dinako tšohle šalanang morago.
- O se ke wa dira manka ge o nametše paesekel, o le tseleng.

E direle ka ntle

Kgopela morutiši wa gago gore a go bontšhe mokgwa
wo o bolokegilego wa go **kgokologela**
pele le morago.

Melao ya tsela

Beke ya 6

Kotara ya 3 - Beke ya 6

A re ngwaleng

Lebelela seswantšho mo letlakaleng la 22 gape. Bjale araba dipotšišo tše.

Ke batho ba bakae bao ba tshelago melao ya tsela?

Na mosadi yo a swerego mekotla o tshela molao ofe wa tsela?

Na mosetsana yo a sepelago ka paesekele o tshela melao ye kae?

Na o tshela molao ofe?

Na mokgalabje yo a ka hlagelwa ke eng?

Na ka mehla o swanetše go dira eng pele o tshela tsela?

A re boleleng

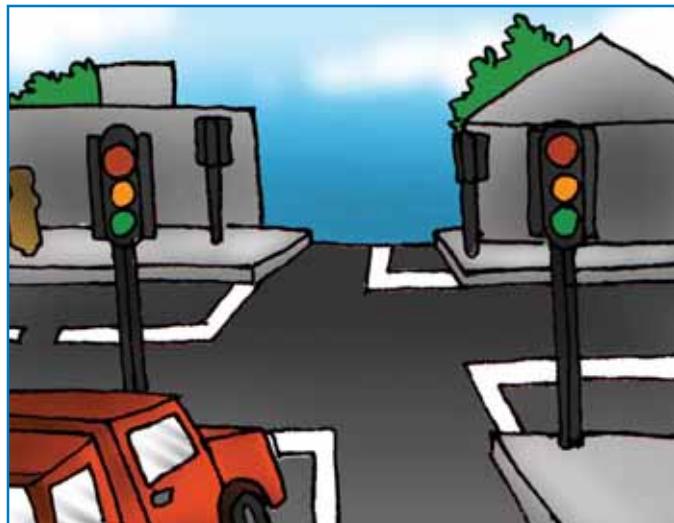
Diroboto di na le mabone a mararo.

Mebala ya ona ke eng?

Na mebala yeo e ra eng?

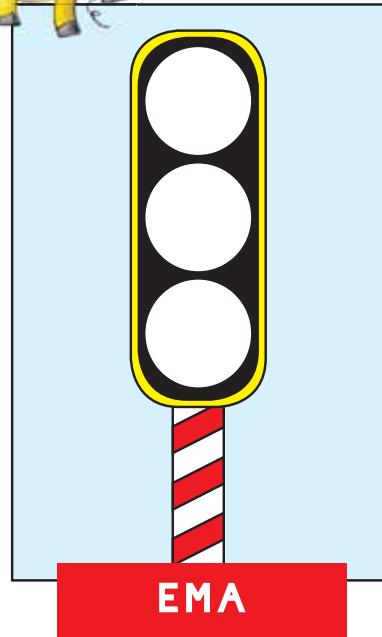
Mmala wa ka godimo ke wo mobjang?

Mmala wa mo gare ke ofe?

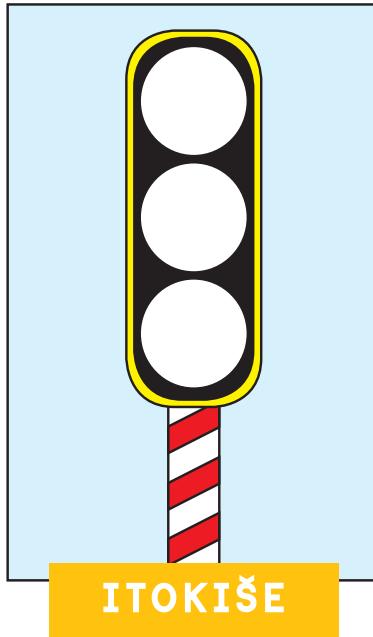

A re direng

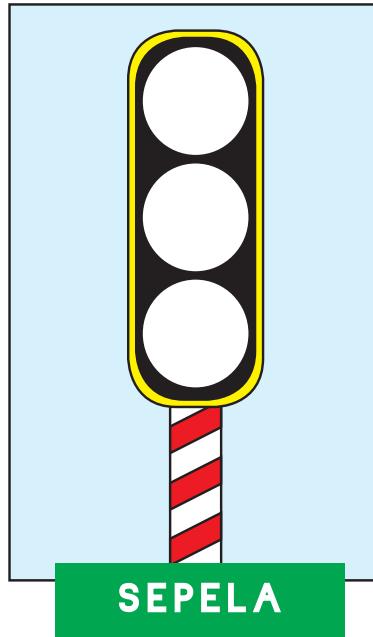
Khalara mabone mo dirobotong tše gore di nyalane le lentšu la mo tlase.
Ka morago bolela gore taetšo ye nngwe le ye nngwe e ra eng.

EMA

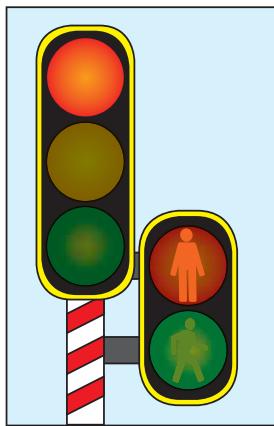

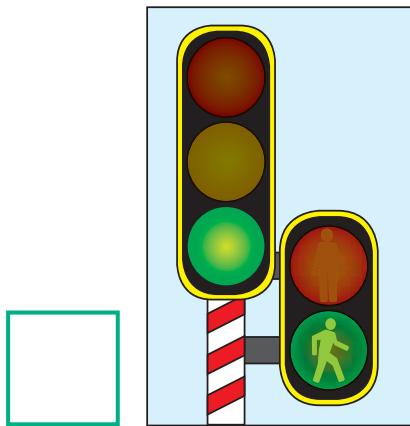
ITOKIŠE

SEPELA

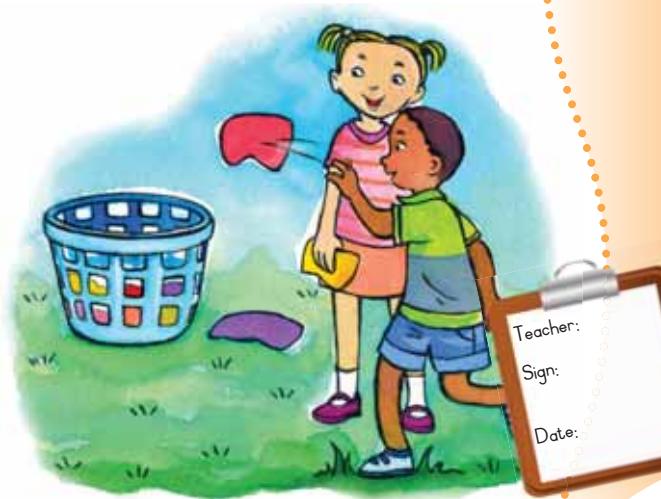
Ngwala leswao mo lepokising la kgauswi le roboto leo le laetšago gore go bolokegile go tshela mokgotha. (✓)

A re itšikinyeng

- Dula fase. Kgokologela pele le morago bjalo ka bolo. Bjale patlama.
- Phošetša mokotla wa gago wa dinawa godimo gomme o o kabe. Bjale o fošetše pele bokgole bjo o ka bo kgonago.
- Šoma le molekane. Šielanang go phoša le go kaba mokotla wa dinawa.
- Šomang ka dihlopha. Dirang gore le bone gore sehlopha sa lena se ka phošetša mekotla ye mekae ya dinawa ka manking mo metsotswaneng ye 60.

Teacher:
Sign:
Date:

45 Patrolo ya barutwana

Bekē ya 7

Kotara ya 3

A re boleleng

Lebelela seswantsho gomme o bolele
le mogwera wa gago ka sona.

- Na patrolo ya barutwana ke eng?
- E thuša barutwana bjang?
- Ke ka lebaka la eng patrolo e le bohlokwa go wena?

A re ngwaleng

Araba dipotšišo tše.

Na go bolokegile ge barutwana ba tshela tsela ka bobona?

Ke ka lebaka la eng o nagana bjalo?

Na go swanetše go ba patrolo ya barutwana neng?

Na o tseba ka eng gore motho ke leloko la patrolo ya barutwana?

Na patrolo ya barutwana e emiša dinamelwa bjang?

Roboto e thibela bjang gore barutwana ba tshele?

A re direng

Reabetšwe le mmagwe ba ya bokgobapuku ka maoto. Ge ba le tseleng ya go ya fao, ba bona maswao a tsela. Na maswao ao a ra eng? Nyalanya leswao le lengwe le le lengwe le tlhalošo.

Basepelakadinao ga ba dumelawa.

Basepelakadinao ba ka tshela mo.

Bokgobapuku

Go na le magahlano a ditsela kua pele.

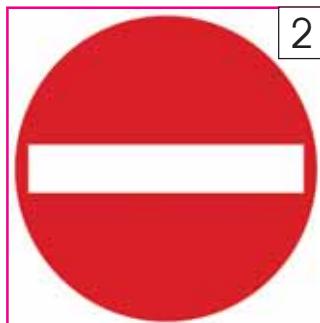

Go dumelawa fela basepelakadinao.

A re ngwaleng

Boati le tatagwe ba ya mabenkeleng ka toropong ka sefatanganaga. Ba bona maswao a a tsela. Boati o botšiša tatagwe gore a ra eng. Na wena o a tseba gore a ra eng? Šoma le molekane wa gago gomme le ngwale gore tatago Boati o swanetše go dira eng ge a bona maswao a? Go bona ge eba dikarabo tša lena di nepagetše, retollang dipuku tša lena.

(4) Ga se wa dumelawa go fetla sefatanganaga se se lego pele ga gagyo.

(1) Ema mo leswaoing. (2) O se ke wa tseña mo. (3) O se ke wa sepelea mo.

Teacher:
Sign:
Date:

Dikarabo:

Ka fao bahlankeddi ba terafiki ba re thušago

A re boleleng

Lebelela seswantšho gomme o arabe dipotšišo tše.

Na mohlankeddi yo wa maphodisa ke wa mohuta mang?

Na o tseba eng ka ga bahlankeddi ba terafiki?

A re ngwaleng

Bjale araba dipotšišo tše.

Na molaolasephethepheth o dira eng?

Na molaolasephethepheth a ka go thuša?

Ke ka lebaka la eng o nagana gore ke sefatanaga sa mohlankeddi wa maphodisa se se phakilwego ka tsela ye?

A re boleleng

Lebelela seswantšho gomme o bolele le mogwera wa gago ka sona.

A re ngwaleng

Araba dipotšišo tše.

Na mootledi wa sefatanaga se setalalerata o dirile eng sa phošo?

Na o nagana gore molaolasephethepheth o swanetše go dira eng?

A re direng

Šomiša masokisi a kgale, ka ona o dire phaphethe (sebapadišwa seo se dirišwago mathaithai ka dithapo). Wena le mogwera wa gago le ka šomiša diphaphethe tše, go bontšha rapaesekele yo a tshelago roboto ye khubedu. Yo mongwe wa lena ke rapaesekele, gomme yo mongwe ke mohlankedidi wa therafiki.

A re itšikinyeng

- Kitimakitima mo o ratago gona ka mo phapošing.
- Ge morutiši wa gago a go botša gore o eme, ema tsii! mo o lego gona.
- Morutiši wa lena o tla le arola ka dihllopha.
- Le tlile go kitima ka go neeletšana.
- Sehlopha se se fenyago mabelo a mantši ke bathopasefoka.

Batho ba bangwe ba ba re thušago

Kotara ya 3 – Beke ya 8

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago ka ga batho ka moka mo motseng wa geno bao ba ka go thušago.

A re nyalanyeng

Thala mothalo go nyalanya diswantšho tše di lego go la mmagoja le mafoko a maleba a a lego ka go la nngele.

Ke thuša batho ka bokgobapukung go adingwa dipuku goba go hwetša tshedimošo. Ka nako ke botša bana dinonwane.

Ke rata diphoofto. Ke thuša diphoofto tše di lwalago goba tše di gobetšego.

Ke tla le mangwalo a go tšwa posong gomme ke a lokela ka mapokising a lena a poso mo gae.

Ke a go thuša ge o opelwa ke leino. Ke go thuša gore o hlokomele meno a gago le go dira gore a dule a le gabotse.

Ke thuša bana le batho ba bagolo bao ba lwalago.

Ke ba fa dihlare ka ba hlabo tšhwaana gore ba be kaone.

Ke kgonthiša gore mekgotha ya lena e dula e hlwekile. Beke ye nngwe le ye nngwe ke tla ke nametše llori ya go rwala ditšhila go tlo rwala ditšhila magaeng a lena.

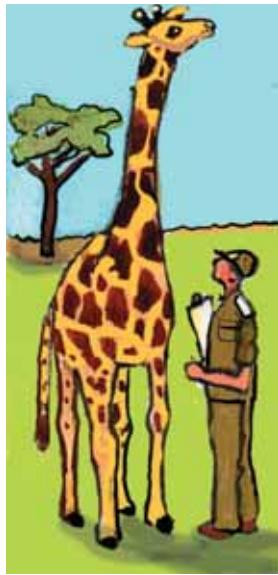

A re direng

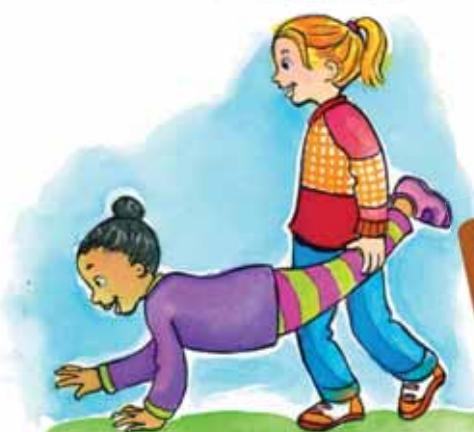
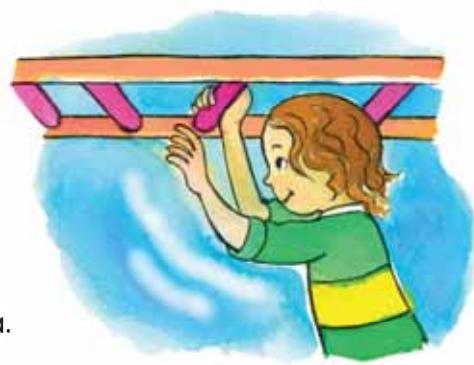
Thala seswantšho sa
motho yo a dirago
mošomo wo le wena o
nyakago go o dira.

Na wena o nyaka go dira mošomo wa mohuta mang ge o feditše sekolo?
Bolela gore ke ka lebaka la eng o nyaka go dira mošomo woo?

E direle ka ntle

- Lekelela mo go tšankeletšimi (foreimi ya go kgelempua) gomme o ikgoromeletše pele, o fele o lesa, o e kabe o le moyeng.
- Wena le mogwera wa gago le swanetše go dira kiribana. Bonang gore le ka ya bokgole bjo bokaakang.
- Morutiši wa lena o tla bapala koša. Na e go dira gore o ikwe bjang? O thabile, o nyamile goba o homotše?

Teacher:	
Sign:	
Date:	

Mošomo wo mobotse mo motseng

Bekē ya q

Kotara ya 3 -

A re nyalanyeng

Thala mothalo go tloga go mohuta wa mošomo ka go la nngelé go ya go lentšu le le nyalanago le wona ka go la mmagoja.

morekiši wa matšoba

rasetimamollo

ngaka

moapei

moroki

morutiši

mmeakanyameriri

mongwadi

puke

dikero

dijo

matšoba

dihlare

setimamollo

barutwana

diaparo

A re baleng

Lehono Reabetšwe o bile le letšatši la go emaema kudu. O thomile ka go ya bokgobapuku go yo nyaka puku ye e lego ka ga mokgwa wa go bapala khrikete. O kgopetše mabokgobapuku gore a mo thuše. Ka morago ga moo o ile posong go yo reka ditempe. Ge a le tseleng ya go ya gae o ile a ya kliniking go yo tšea dihlare tša kokoagwe. O fetile diofising tša kgwele ya maoto tša mo gae go botšiša molaodi gore papadi ye e latelago ke ya neng. Molaodi o mmoditše gore a lebelele papetleng ya ditsebišo. Bofelong, ge Reabetšwe a fihla gae o hweditše ngwako wa gaboo tletše meetse. O ile a swanelwa ke go bitša plambara/radipompo ka gore ka phapošingbohlapelo ya gagwe phaephé e be phatlogile.

A re ngwaleng

Bala dipotšišo tše gomme o akanye gore Reabetšwe o be a ka di araba bjang ka morago o ngwale dikaraboo tšeoo.

Ke batho bafe ba bane bao ba thušitšego Reabetšwe lehono?

Reabetšwe o rileng go mabokgobapuku?

Reabetšwe o rileng go rakhemisi?

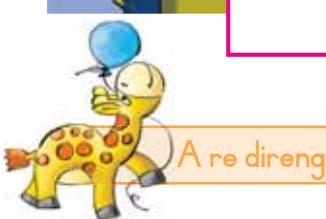
Reabetšwe o rileng go molaodi stediamong sa kgwele ya maoto?

Reabetšwe o rileng go radipompo?

Reabetšwe o rileng kua posong?

Lebelela diswantšho. Di laetša Reabetšwe a dira mešomo ya gagwe ka moka, eupša e hlakahlakane. Di nomore ka tatelano ya maleba.

Ge e le sebaka sa gago morutiši wa gago o tla dira gore o ntšhe setsekana sa pampiri go tšwa ka lepokising. Lebelela lentšu mo go setsakana sa pampiri eupša o se ke wa e laetša motho. O tla bona leina la mošomo wa mohuta wo o itšego.

Bjale laetša bamphato gore mošomo wo ke eng, ka go o ekiša ka ntle le go bolela. Barutwana ba bangwe ba swanetše go leka go tseba gore o ba laetša mošomo wa mohuta mang.

- Fošetša bolo ya thenisi godimo gomme o e kabe. E foše gape, e ye godingwana gomme o e kabe. E fošetše godimo go fetanyana gomme o e kabe. Morutiši wa gago o tla go fa hulahupu. Bea hulahupu yeo fase. Pampiša bolo ka gare ga hulahupu ka letsogo la mmagoja gomme o e kabe ka letsogo la nngele.

Ka morago e dire ka mokgwa wo mongwe.

- Sepela go dikologa hulahupu o dutše o pampiša bolo ka gare ga yona. Pampiša bolo ka gare ga hulahupu ka letsogo la gago la mmagoja gomme o e sware ka letsogo la gago la nngele. Ema ka gare ga hulahupu gomme o pampiše bolo go dikologa bokantle bja hulahupu. Sepela o dikologa hulahupu o dutše o pampiša bolo ka gare ga yona.
- Sepela o eya kua le kua makgathe ga maswao, o dutše o pampiša bolo ya thenisi.

49

Naga ya rena, Afrika-Borwa

A re direng

Lebelela mmepe wa Afrika-Borwa.

Bea sefapano mo mmepepeng, mo profenseng ye o dulago go yona.

Bjale hwetsa motse goba motsemogolo wa geno, gomme o o direle sediko.

Kotana yaa - Beke yaa /

A re ngwaleng

Lebelela mmepe gape gomme o arabe dipotšišo.

Letšatšikgwedi: .....

O dula profenseng efe?

Efa leina la mo o dulago.

Diprofense tše di lego kgauswi le profense ye o dulago go yona ke dife?

Ge batho ba go tšwa mafelong a mangwe ba etela profense ya geno ba nyaka go bona eng?

A re ngwaleng

Akanya gore o ya go etela diprofense tše dingwe tše pedi. O nyaka go etela diprofense tše dife tše pedi? Ngwala selo se tee goba tše pedi tše o nyakago go di bona.

Leina la profense	Dilo tše o nyakago go di bona

Mo Afrika-Borwa, go na le maleme a semmušo a lesometee. Ngwala maina a mane a maleme ao. Na wena goba yo mongwe wa bagwera ba gago o bolela maleme a? Ngwala maina a bona kgauswi le maleme ao ba a bolelago.

	Leleme la semmušo	Batho ba ke ba tsebago bao ba bolelago leleme le.
1.		
2.		
3.		
4.		

50

Folaga ya rena ya setšhaba

Bekē ya I

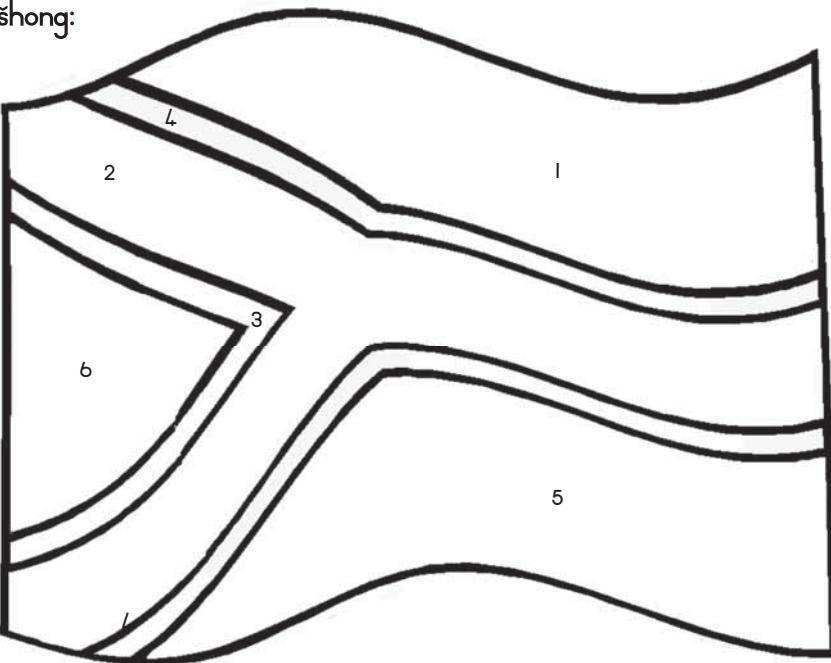

A re direng

Afrika-Borwa e hweditše folaga ye mpsha ka la **27 Moranang 1994**.

Seswantšho sa folaga ya rena sese. E khalare. Ke folaga ya rena ya setšhaba ka gore ke ya naga ya rena. Ŝomiša mebala ye legatong la dinomoro mo seswantšhong:

1 = hubedu	☐
2 = talamorogo	☒
3 = serolane	☐
4 = tšhweu	☐
5 = talalerata	☐
6 = ntsho	☒

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago ka ga mafelo ao le ka bonago folaga ya Afrika-Borwa.

Go na le folaga ya Afrika-Borwa sekolong sa lena?

Na go na le mafelo a mangwe motseng wa geno moo o ka bonago folaga ye?

Seteiſene sa lena sa maphodisa se na le folaga ye?

A re ngwaleng

Na re bona folaga ya setšhaba ditiragalang tša mohuta mang? Na o ile wa e bona ka nako ya Dipapadi tša Mogopo wa Lefase tša 2010? Ngwala ditiragalo tše dingwe tše 3 goba tše 4 moo go tšona folaga ya setšhaba e phaphaselago.

A re ngwaleng

Bala mafoko. Ngwala leswao le (✓) ge lefoko e le nnete gomme o ngwale leswao le (✗) ge e le maaka.

☒	☒

Folaga e ile ya phaphasela la mathomo ka la 27 Moranang 1994.

Go na le mebala ye mebedi mo folageng.

Afrika-Borwa e bile le folaga e tee mola ya bago la 27 Moranang 1994

O ka bona folaga setišeneng sa maphodisa.

A re boleleng

Lebelela seswantšho. Boleta le mogwera wa gago ka ga seo baraloki ba kgwele ya maoto ba se dirago mo seswantšhong.

E direle ka ntle

Dirang sediko ka go swarana ka diatla.

- Kgathang bjalo ka pere felong gotee.
- Sepelelang pele dikgato tše 6.
- Fofafelang morago dikgato tše 10.
- Tlolatlolang ga 6 ka leoto le tee ka go šielana
- Eya dikgato tše 3 go la nngele gomme o tšeet dikgato tše 3 go la mmagoja.
- Sepelelang ka thoko le fapanya maoto.
- Emang!!

Bontšha ditaelo:
Mo go dikarata tša
papelakgadima.

Teacher:	Sign:
Date:	

Koša ya rena ya setšhaba le dika tša rena tša setšhaba

A re baleng

Re na le koša ya setšhaba ye botse. Leina la yona ke "Nkosi Sikelel' iAfrika", ye e rago gore "Morena boloka Afrika". Ditemana tše pedi tša mathomo di ka Sezulu, Sethosa le Sesotho. Tše pedi tša mafelelo di ka Seafrikanse le ka Seisimane.

A re opeleng

Mantšu a "Nkosi Sikelel' iAfrika" šea. Na o ka kgona go a opela?
A re lekeng.

	Mantšu a koša ya setšhaba	Koša ya Setšhaba ka Seisimane
Sethosa	Nkosi sikelel' iAfrika Maluphakanyisw' uphondo lwayo,	Lord, bless Africa May her spirit rise,
Sezulu	Yizwa imithandazo yethu, Nkosi sikelela, thina lusapho lwayo.	Hear our prayers, Lord bless us, her children.
Sesotho	Morena boloka setjhaba sa heso, O fedise dintwa le matshwenyeho, O se boloke, O se boloke setjhaba sa heso, Setjhaba sa, South Afrika, South Afrika.	Lord, we ask that our nation be protected, That all conflicts are ended. Protect us, protect our nation, our nation, South Africa, South Africa.
Seafrikanse	Uit die blou van onse hemel, uit die diepte van ons see, Oor ons ewige gebergtes waar die kranse antwoord gee,	Ringing out from our blue heavens, From our deep seas breaking round, Over ever-lasting mountains, Where the echoing crags resound.
Seisimane	Sounds the call to come together, And united we shall stand, Let us live and strive for freedom In South Africa our land.	

A re ngwaleng

Na batho ba opela koša ya rena ya setšhaba neng?
Bala mafoko a. Ngwala leswao le (✓) ge lefoko e le
nnete goba (✗) ge e le maaka.

☒	☐
-------------------------------------	--------------------------

Batho ba opela koša ya setšhaba ka kerekeng.

Sehlapha sa Bafana Bafana se opela "Nkosi Sikelel' iAfrika" pele ba bapala kgwele tša phadišano.

Re opela koša ya setšhaba sekolong.

A re baleng

Ge motho yo mongwe a bona mosaeno wa gago (mokgwa wo o kgethilwego wo ka wona o ngwalago leina la gago) mo lengwalong o tseba gore lengwalo leo le tšwa go wena. Sefoka se swana le mosaeno wa naga. Ge re bona Sefoka sa rena mo pukung goba pegong, re a tseba gore e tšwa go mmušo wa Afrika-Borwa. Sefoka sa rena se na le diswantšho tše dintši mo go sona. Se sengwe le se sengwe se na le tlhalošo ye e kgethilwego.

Tlhame, ka maphego ao a phurulogilego,
e hlokometše setšhaba sa rena.

Letšoba la protea, ke seká se se
emelago bobotse bja naga
ya rena

Manaka a tlou, a emela bohlale bja rena.

Seako, se laetša monono wa naga ya rena.
Ke seo se re kgontšago go bjala dijo
tše di re lekanego gore re kaja.

Letšatsi le le hlabago,
le emetše lesedi le bophelo

Lerumo le molamo maemong a go
khutša, ke taetšo ya gore go na le
khutšo mo nageng.

Sephemo, se se laetšago gore re
itokišeditše go lebana le eng kapa eng
ye e ka diregago.

Dithalwa tše pedi tša Masane mo
letlapeng tša go re gopotša ka ga
batho ba mathomo ba ba phetšego
go mo nageng ya rena.

Moano wa rena, Ixe e:/xarra//xe: polelo
ya Makhoisane, ye e raga: "batho ba ba
fapanago, kopanang".

A re boleleng

Bolela le mogwera wa gago mabapi le gore o bone kae Sefoka sa rena.

Na o ka laetša mogwera wa gago Sefoka gona bjale?

A re ngwaleng

Ngwala mafelo a mangwe a mabedi goba a mararo, moo o kilego wa bona
Sefoka sa rena gona.

Dika tša rena tša setšhaba

Lebelela diswantšho. Se sengwe le se sengwe sa tšona ke sekā sa setšhaba sa Afrika-Borwa. Sekā se emela selo se sengwe. Dika tše ka moka di emela Afrika-Borwa.

A re baleng

A re ngwaleng

Ngwala hlogo ya seswantšho se sengwe le se sengwe ka dika tše boditšhabatšhaba tše di lego mo tlase. Šomiša lentsu le tee gatee fela:

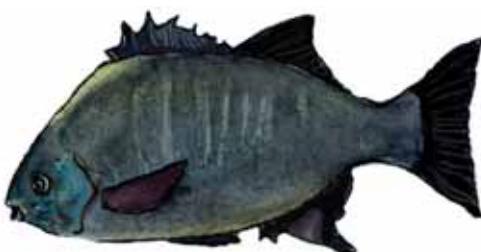
Tshepe

Hlapi ya Galjoen

Magobagoba

Tlhame

Protea

A re direng

Penta se sengwe sa dika tše. Bolela ka ga mmala, khwalithi le sebopego.

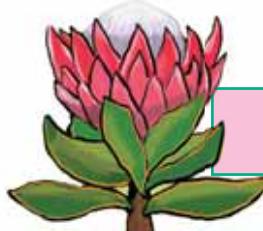

A re ngwaleng

Feleletša mafoko a. Šomiša mantšu a:

Magobagoba

protea

rakebi

hlapi

Sente tše hlano

5

hlano

Tshepe

Letšoba la rena la setšhaba ke _____.

Mohlare wa rena wa setšhaba ke _____.

Springbok ke _____ ya rena ya setšhaba.

Nonyana ya rena ya setšhaba e tšwelela mo godimo ga khoine ya _____.

Phoofolo ya rena ya setšhaba e mo go jeresi ya sehlopha sa rena sa
_____.

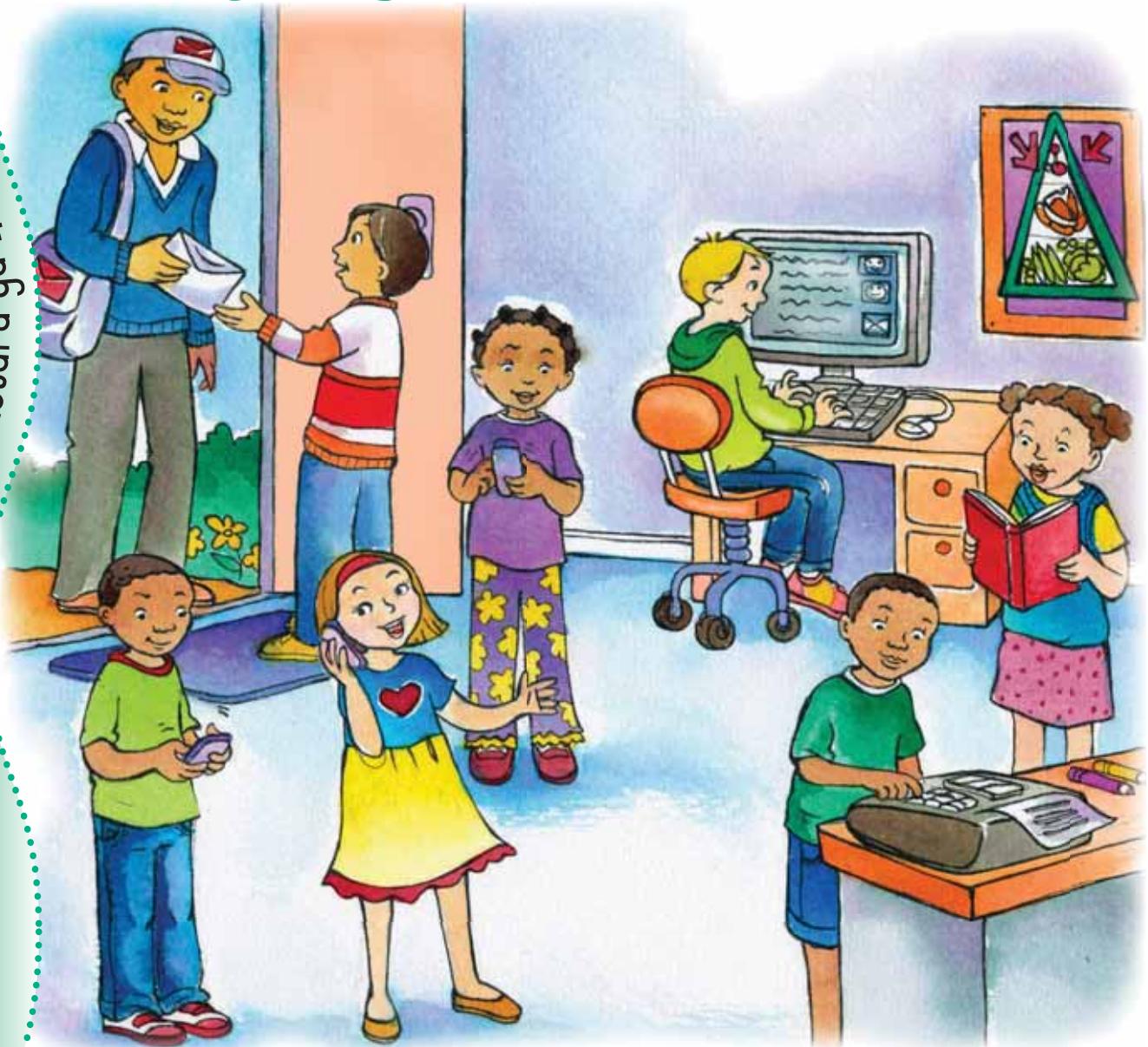
Go na le maleme a _____ mo go koša ya rena ya setšhaba.

Galjoen ke _____ ya setšhaba.

Teacher: _____
Sign: _____
Date: _____

53 Mekgwa ye e fapanego ya go boledišana

Kotara ya L - Beke ya 3

A re baleng

A re boleleng

Lebelela seswantšho gomme o bolele le mogwera wa gago ka ga mekgwa ye e fapanego ya go boledišana yeo o e bonago mo seswantšhong.

Go bolela ke mokgwa wa go boledišana wo rena ka moka re o tsebago. Re ka kgon a gape, go boledišana ka go ngwala. Ka nako re boledišana ka nt le polelo. Lebelela diswantšho tše. Lebelela seswantšho se se lego letlakaleng le le latelago. Seswantšho se sengwe le se sengwe se re botša se sengwe ka nt le go šomiša polelo.

A re ngwaleng

Mo dikgobeng tše di lego ka tlase ga diswantšho, ngwala seo seswantšho se sengwe le se sengwe se se bolelago.

A re direng

Lebelela mafoko a, a lego ka mapokising.

Aowa.

Dula kgauswi le nna.

Re ka kgona go botša motho yo mongwe dilo tše ka moka ka ntle le go bolela. Sielana le mogwera wa gago go laetša ka fao re ka tšeletšago molaetša wa se sengwe le se sengwe.

Ke befatšwe.

Ga ke tsebe.

A re baleng

Ge o bolela le motho yo mongwe mo mogaleng, o swanetše go gopolagore ga a go bone. Ge o diriša diatla goba sefahlego, a ka se kgone go bona gore o nyaka go reng. Fela, o ka kgona go diriša lentšu la gago, ka gobane o kgona go kwa lentšu la gago. O ka dira gore lentšu la gago le kwale le thabile goba le nyamile gomme o tla kgona go kwa gore o reng.

A re direng

Sielana le mogwera wa gago go bolela mafoko a. Laetša maikutlo a gago ka sefahlego, diatla le lentšu.

Bolela lefoko

Tate wa ka o nkisitše bokgobapuku.

Re ile toropong ka thekisi.

Ke dutše gae ka Mokibelo.

Makgolo o boela gae.

Go be go na le lešata le legolo.

Lehono ke Labone.

Maikutlo

thabile

thabile

nyamile

nyamile

tšhogile

thabile

Bjale bolela mafoko gape. Bjale šomiša **fela** lentšu la gago go laetša maikutlo.

Teacher: _____
Sign: _____
Date: _____

54 Go boledišana ka go ngwala le ka mantšu a rena

Bekē ya 3

Kotana ya 4

A re ngwaleng

Re šomiša go ngwala go boledišana ka tsela tše di fapanego. Lebelela diswantšho gomme o ngwale setlankana sa maleba ka tlase ga seswantšho se sengwe le se sebgwe. Diriša a mangwe a mantšu a.

SMS

emeile

lengwalo

fekse

poskarata

A re ngwaleng

Dira nke o makhutšo toropong ye o sa kago wa e etela. Ngwalela mogwera wa gago poskarata mabapi le dilo ka moka tše o di bonego le tše o di dirilego.

**Are bapaleng tše
nkego re batho ba**

Bjale šoma le mogwera wa gago.

- Dulang le furalelane gomme le dire se ekego le boledišana ka mogala.
- Šielanang go bolela ka makhutšo a lena.
- Šomiša lentšu la gago go hlagiša maikutlo a gago.

A re boleleng

Lebelela seswantšho gomme o bolele le mogwera wa gago ka ga sona. Na bana ba ba šomiša mantšu a bona bjang? Bolela ka ga mekgwa ye mengwe ya go šomiša lentšu la gago go laetša maikutlo.

A re itšikinyeng

A re bapaleng khrikhete.

- Aroganang ka dihlopha tše pedi.
- Tšeа sephetho sa gore ke sehlopha sefe se se tlogo betha bolo le gore ke sefe seo se ilego go betša le go thiba.
- Na o tseba melawana ya khrikhete. Ge o sa e tsebe morutiši wa gago o tla go thuša.

55 Mekgwa ye mengwe gape ya go boledišana

Kotara ya 4 - Beker ya 4

A re direng

Na o tseba tsela yeo poskarata ya gago e swanetšego go e sepela pele e fihla go mogwera wa gago? Bala dikgato tše di hlalošago tsela yeo. Bjale lebelela diswantšho. Nomora diswanšho gore di nyalane le dikgato mo tlhalošong.

1

O ngwala poskarata ya gago.

2

O reka setempe gomme wa se mamaretša mo go poskarata ya gago.

3

O tsenya poskarata ya gago ka lepokising la poso.

4

Bene ya posong e tšeа poskarata ya gago ya e iša posong.

5

Kua posong, poskarata ya gago e a ntšhiwa gomme ya bewa le mangwalo a mangwe ao a yago toropong e tee.

6

Bjale poskarata ya gago e sepela ka setimela goba sefofane go ya posong ye e lego ka toropong.

7

Raposo wa mo posong o iša poskarata ya gago ga gabomogwera wa gago.

Letšatšikgwedi: .....

A re boleleng

Lebelela seswantšho gomme o bolele le mogwera wa gago ka sona.
Na o ka hwetša mekgwa ye mekae ya go boledišana?

A re ngwaleng

Lebelela seswantšho, gape ka morago o arabe dipotšišo tše.

Ke batho ba bakae bao ba nago le seo ba se balago?

Ke mohuta ofe wa go bala wo re ka itlošago bodutu ka wona?

Ke eng seo re ka se balago letšatši le lengwe le le lengwe gore re tsebe gore go direga
eng mo nageng ya ren?

56 Poledišano ka dipapatšo le ka mmino

Bekē ya 4

Kotara ya 4

A re direng

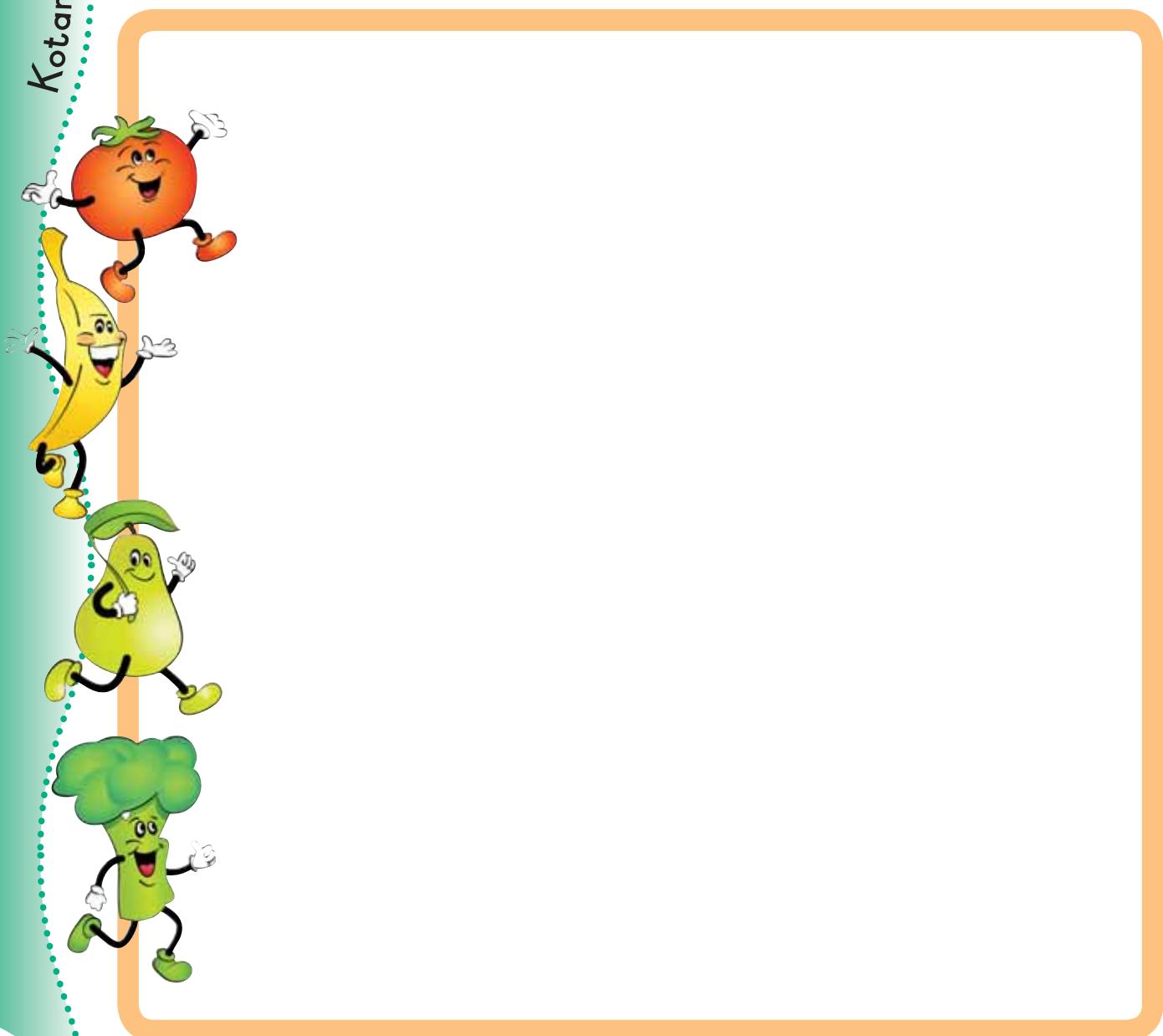
Dipapatšo ke mokgwa wo mongwe wa go boledišana.

Hlama phoustara ya gago mo o bapatšago tšuse ya gago ye mpsha.

Akaretša tše di latego mo go phoustara ya gago:

- Leina la tšuse
- Preisi ya tšuse
- Seswantšho sa tšuse
- Tilhalošo ya tšuse
- Tilhalošo ya batho bao ba ka e ratago
- Fao batho ba ka rekago tšuse gona

Se laetše bagwera ba gago, gomme o bolele ka ga mebala le dibopego tše o di dirišitšego.

A re boleleng

- Bolela le mogwera wa gago ka lefelo leo o ka beago phoustara ya gago.
- O swanetše go kgonthiša gore e bonwe ke batho ba bantsi.

A re direng

Mmino ke tsela ye nngwe ya go bolela. Bolela le mogwera wa gago ka ga mehuta ye e fapanego ya dikoša ye o e tsebago.

- 🎵 Šielanang go opela dikoša tše di le thabišago.
- 🎵 Bjale opela koša ya mošito wa go sepela.
- 🎵 Na ke ka lebaka la eng e le koša ya maleba ge motho a sepela?
- 🎵 O opela neng kua sekolong?
- 🎵 Opela koša ye o e ratago.
- 🎵 Botša mogwera wa gago gore ke ka lebaka la eng o e rata.

A re itšikinyeng

Ikaroleng ka dihlopha tša batho ba bane sehlopha.

Le ile go kitima lebelo la go neeletšana.

Sekitimi sa mathomo mo go sehlopha se sengwe le se sengwe se swere molangwana (mohuta wa kotana).

Ge morutiši a efa seka sa gore le kitime, sekitimi sa mathomo se kitimela go sa bobedi kua pele gomme sa fihla sa se fa molangwana.

Sekitimi sa bobedi se a kitma gomme sa fa sa boraro.

Sekitimi sa boraro se kitimela go fa sekitimi sa bone.

Dikitimi tša bone tša dihlopha ka moka di kitimela mothalong wa go fetša lebelo.

57 Na re boledišana bjang ge re sa kwe?

Kotara ya 4 - Bekē ya 5

A re direng

Re šomiša ditsebe tša rena go theeletšana ge re boledišana.

Thala seswantšho se se laetšago motho a theeleditše. Bontšha gore o theeleditše eng.

A re ngwaleng

Araba dipotšišo tše.

Na o rata go theeletša seyalemoya? Efa lebaka.

O ka kcona go hwetša tshedimošo ya mohuta mang mo seyalemoyeng?

Na DJ wa seyalemoya o dira eng?

A re direng

Itšee gore o bala ditaba mo seyalemoyeng. Šomiša lentšu la gago go dira gore batheeletši ba be le kgahlego. Šomiša mantšu a:

Madimo le meetsefula

Makhutšo a dikolo

Ditsela di tletše difatanaga

Morutwana wa Mphato wa 2

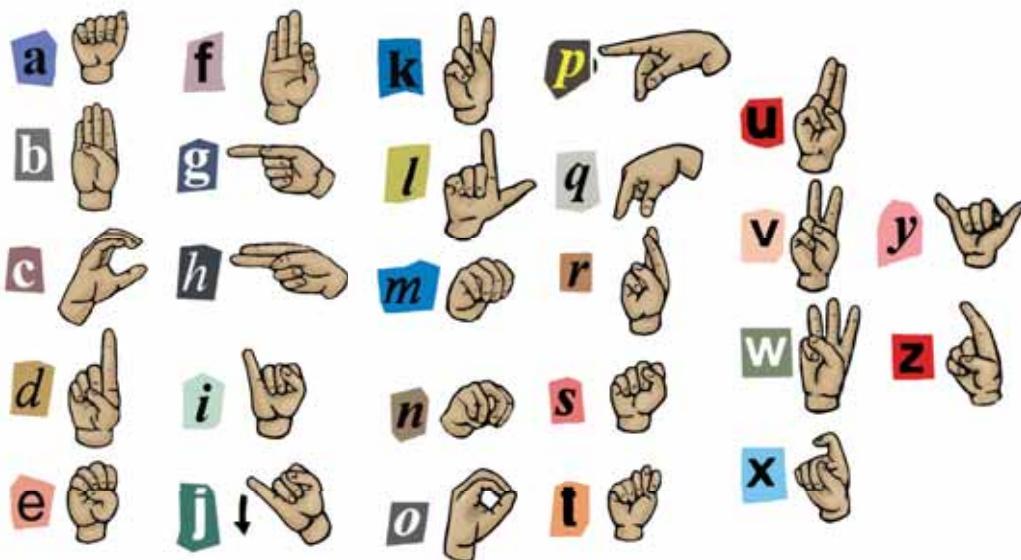
Sefoka sa mmetse

Bafana Bafana

A re baleng

Batho ba ba sa itekanelago gantši ba swanetše go hwetša mekgwa ye e fapanego ya go boledišana. Mohlala, batho ba bantši bao ba sa kwego ba ka se kgone go ithuta go bolela. Ba šomiša dika tša diatla goba tša menwana go boledišana le batho ba bangwe. Se ba se bitša **polelo ya dika**. Dika tše di fapanego di na le ditlhalošo tše di fapanego. Lebelela alfabete ya polelo ya dika mo tlase. Leka go bolela leina la gago ka go šomiša maswao a a latelago. Bjale šomiša polelo ya dika go dumediša mogwera wa gago.

A re ngwaleng

Itekole o bone gore ke eng se o se tsebago mošomong wa go feta. Bala dipotšišo gomme o dire leswao le (✓) goba le (✗) ka lepokising la maleba.

Go itekola (go bona ge eba o a kgon)

	✓	✗
Go be go le bonolo go ngwala leina la ka ka polelo ya dika.		
Ke kgonne go kwešiša polelo ya dika ya mogwera wa ka.		
Go be go le bose go bolela ka polelo ya dika.		

Go be go le bonolo go ngwala leina la ka ka polelo ya dika.

Ke kgonne go kwešiša polelo ya dika ya mogwera wa ka.

Go be go le bose go bolela ka polelo ya dika.

58 Re boledišana bjang ge re sa kgone go bona?

Kotara ya 4 - Beke ya 5

A re direng

Tswalela mahlo a gago gomme o nagane
ka dilo tše o sa kgonego go di bona ge
mahlo a gago a tswaletšwe.
Na o kgona go bala puku?
Na o kgona go ngwala?
Na o kgona go tseba ge mogwera wa
gago a myemyela?
Mogwera wa gago o apere eng lehono?
O be o nepile goba o phošitše?

A re baleng

Batho bao ba sa kgonego go bona ba
šomiša alfabete ya breile ge ba bala le ge
ba ngwala. Alfabete ya Breile e šomiša
marontho ao o kgonago go akwa ka
menwana ya gago godimo ga pampiri.
Ge batho ba ba tsebago breile ba
phophola marontho ka menwana
ya bona, ba kgona go bala mantšu
ka menwana ya bona. Alfabete ya
Breile e hlamilwe ke monna yo a
bitšwago Louis Braille
yo a bego a sa bone.

A re baleng

Lebelela alfabeto ya breile.

•	••	•••	••••	•••••	••••••	•••••••	••••••••	•••••••••	••••••••••
A	B	C	D	E	F	G	H	I	
•••	••	•••	••••	•••••	••••••	•••••••	••••••••	•••••••••	
J	K	L	M	N	O	P	Q	R	
•••	••••	•••	••••	•••••	••••••	•••••••	••••••••	•••••••••	
S	T	U	V	W	X	Y	Z		

A re direng

Ngwala leina la gago ka breile.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

A re ngwaleng

Ela tsebo ya gago ya mošongwana wo o fetilego. Bala dipotšišo gomme o dire leswao le (✓) goba le (✗) ka lepokising la maleba.

Itekole

✓	✗
---	---

Ke be ke kgoná go saena leina la ka ka go šomiša polelo ya diká.

Ke be ke kgoná go ngwala leina la ka ka mongwalo wa Breile.

Mosegare le bošego

A re boleleng

Lebelela diswantšho tše gomme o bolele le mogwera wa gago ka tšona.

Kotara ya 4 - Boké yá b

A re ngwaleng

Lebelela diswantšho gape gomme o arabe dipotšišo tše.

Ke seswantšho sefe se se bontšhago bošego?

Ke ka lebaka la eng o realo?

Se sekaonekaone ke eng – mosegare goba bošego? Efa lebaka.

Re ka šomiša eng go dira lesedi ge go le leswiswi?

Letšatšikgwedi: .....

A re boleleng

Lebelela diswantšho gomme o bolele le mogwera wa gago ka ga tšona.
Na thatšhe e swanetše go ba le eng gore e šome? O swanetše go dira
eng gore thatšhe e bonege?

A re ngwaleng

Nomora diswantšho tše ka tatelano ya maleba go laetša seo Refiloe a se dirago
go tloga ka nako ya dilalelo go fihla ge a eya go robala.

Bjale kgetha tlhalošo ya seswantšho se sengwe le se sengwe go tšwa go mantšu a a lego lenaneong.
Ngwala nomoro ya seswantšho sa maleba kgauswi le tlhalošo.

O lapile gomme o yo robala ka yona nako yeo.	
O a hlapa.	
Refiloe le ba lapa la gabu ba rata go bolelo, le go ja dijo tša dilalelo mmogo le go anega dikanegelo mantšiboa.	
Bjale ke nako ya gore Refiloe a ye go robala.	
O hlapa meno.	
Ka morago ga dilalelo ka moka ba thuša go hlatswa dibjana le go hlwekiša khitšhi.	

Ditoro le dikganyogo tša bošego

Kotara ya L – Beke ya b

A re direng

Dira se ekego o bile le toro ya go makatša. Thala seswantšho sa toro ya gago.

A re ngwaleng

Bjale ngwala mafoko a mmalwa ka ga toro ya gago.

Go diregile eng?

O bone eng?

O be o ikwa bjang?

A re ngwaleng

Batho ba bangwe ba re ge o bona naledithunyi o swanetše go bolela seo o se kganyogago. Dira se ekego o bone naledithunyi gomme o ngwale se o se dumago.

Ke duma ....

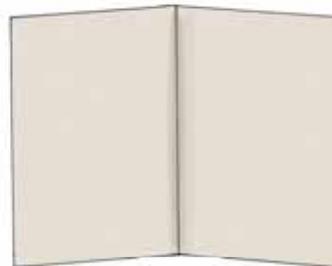
Ke duma go lora ka ga ....

A re direng

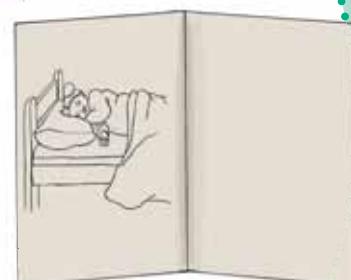
Thala seswantšho sa gago se
se go laetšago o robetše.

O swanetše
go ba le:

- Pente ya mohuta ofe goba ofe
- Poraše ya go penta
- Pampiri ye tšhweu ya phaphathi
- Tšhela meetse ka gare ga jeké goba komiki go hlwekiša

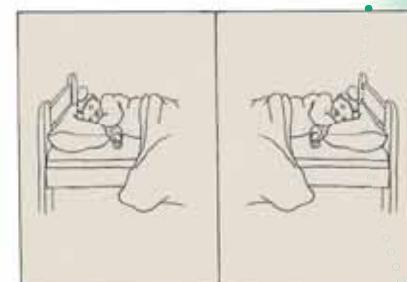
Se o swanetše go se dira: poraše ya gago ya go penta.

Mena papetla ya pampiri e be seripagare gomme o e phurolle gape.

Ka thoko ye nngwe ya lemeno, thala seswantšho sa gago o apere diaparo tša go robala.

Bjale mena pampiri e be seripagare gape gomme o e fogohle ka seatla. Ge o e phurolla gape o tla bona lefahlana la gago ka thoko ye nngwe.

A re itšikinyeng

Itšhidolle: kuka magetla, otlolla matsogo, šikinya diatla. Hwidinyetša letsogo la gago la mmagoja pele le morago. Dira bjalo ga tshela. Bjalo dira seo ka letsogo la nngle.

Hwidinyetša letsogo la gago la mmagoja morago ga tshela. Bjalo dira seo ka letsogo la nngle.

Hwidinyetša matsogo bobedi pele, ga tshela. Bjalo a hwidinyetše morago.

Bjale hwidinyetša letsogo le tee morago gomme le lengwe pele, ka nako e tee.

Dira seo ga tshela gomme o fetole matsogo. Khutša o fole: bea matsogo a gago mpeng ya gago.

Hemela ka gare, moyo o fihle mpeng ya gago go fihla o bona matsogo a gago a ahlogana.

Hemela ka ntle ka go iketla, gabosele. Dira seo gane.

Mošomo wa mosegare le wa bošego

A re boleleng

Lebelela diswantšho gomme
o bolele le mogwera wa gago
ka tšona. Ke batho bafe
ba ba šomago bošego? Ke
batho bafe ba ba šomago
mosegare?

A re ngwaleng

Mo go batho ba, ke bafe bao ba šomago mosegare le bošego?
Dira leswao le (✓) mo go diswantšho tša maleba.

	☐		☐		☐		☐
	☐				☐		☐
	☐				☐		☐
	☐				☐		☐
	☐		☐		☐		☐

Re šoma
mosegare le
bošego.

A re boleleng

Mo sehlopheng sa lena bolelang ka ga batho ka moka ba ba šomago bošego fela.

Na barutiši ba šoma bošego fela?

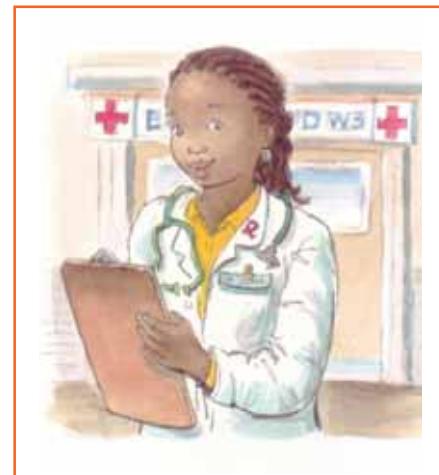
Na masekhurithi a šoma bošego fela?

Na o tseba motho yo a šomago bošego fela? O dira eng?

A re ngwaleng

Ngwala ka ga mohuta wa mošomo woo motho yo mongwe le yo mongwe mo tlase a o dirago bošego.

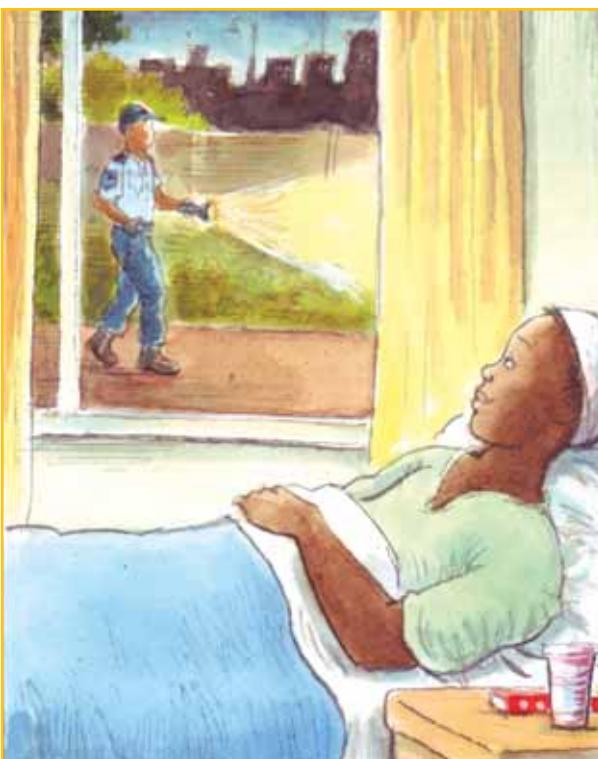
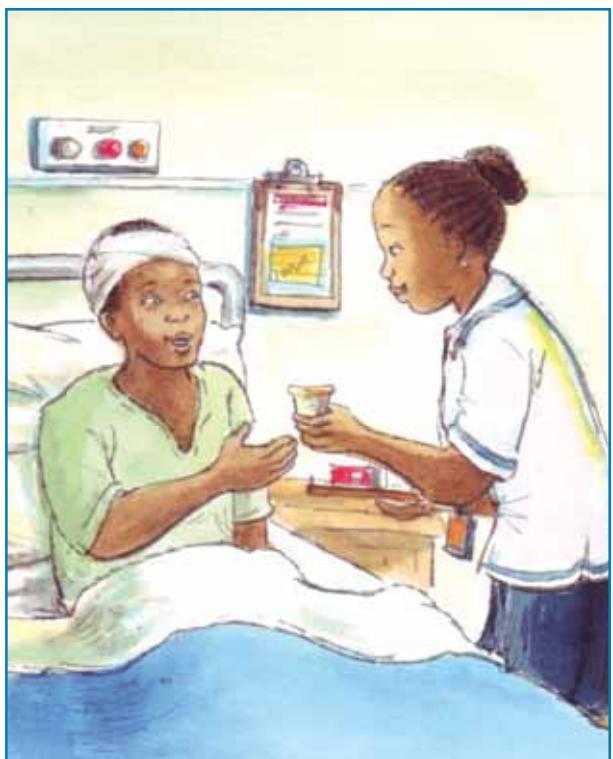
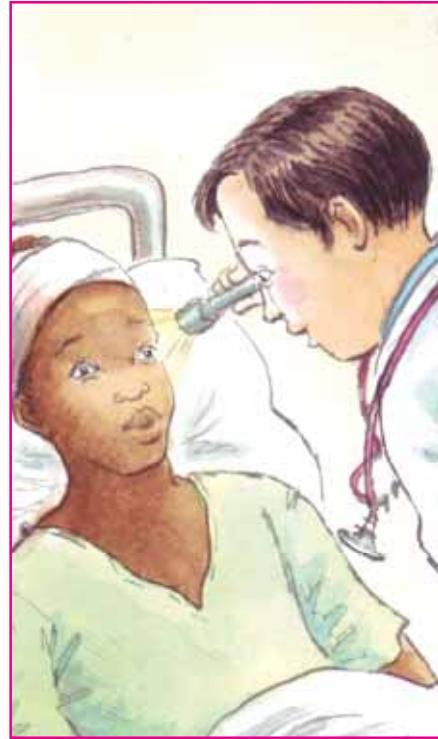

Go dira mošomo wo mobotse bošego

A reboleleng

Lebelela diswantšho gomme o bolele le mogwera wa gago ka ga tšona.
Diswantšho di go botša kanegelo efe?

A re ngwaleng

Lebelela diswantšho gape gomme o arabe dipotšišo tše.

Na o nagana gore ngaka e rileng go modiramoepong?

Na modiramoepong o šomiša eng go bona ka tlase moepong?

Ke ka lebaka la eng go na le lesekhirithi sepetlela?

Na go na le motho yo o mo tsebago a šoma bošego? O šoma go dira eng?

Na go a kgonagala gore motho a šome mosegare ka moka le bošego ka moka?

Bolela gore ke ka lebaka la eng o realo.

A re itšikinyeng

- Eya godimo le fase ka disetepisi galesome. Ema o heme ka setu.
- Eya godimo le fase galesome gape. Phurolla o be o tswalele diatla tša gago ge o dutše o dira seo.
- Eya godimo le fase galesome gape. Hwidinya matsogo a gago.
- Bjale dira dikgato tše lesome tša mafelelo o iša godimo le fase. Phaphatha diatla ge o dutše o dira seo.

63 Diphoofto tša bošego

A re boleleng

Lebelela diswantšho gomme o belele le mogwera wa gago ka ga tšona.
Leka go bona gore o ka bolela maina a diswantšho tše kae. Na o kile wa
bona tše dingwe ka mahlo a gago?

A re baleng

Diphoofto tše dintši di a ipihla gomme tša robala mosegare, gomme, di
sepelasepela bošego fela. Re di bitša diphoofto tša bošego. Tše dingwe tša diphoofto
tša bošego di dula mo go fišago kudu go bilego go omile mosegare. Di leta go fihla
ge go thoma moywa go tonyanyana ka morago ga ge letšatši le sobetše, pele ga
gore di tšwe. Diphoofto tše dingwe di ipihlela diphoofto tše dingwe tše di tsomago
mosegare. Gape, go na le diphoofto tša bošego tše di tsomago bošego.

A re ngwaleng

Bjale araba dipotšišo tše:

Ke ka lebaka la eng diphoofto tše dingwe di tsoma bošego?

Ke diphoofto dife tše o kilego wa di kwa di lla bošego?

A re ngwaleng

Bala mafoko a. Dira leswao le (✓) ka lepokising ge o nagana gore lefoko le nepagetše. Dira leswao le (✗) ge o nagana gore le phošagetše.

Itekole	✓	✗
Tše dingwe tša diphoofolo tša bošego di iphihlela diphoofolo tše di tsomago mosegare. Gape, go na le diphoofolo tša bošego tše di tsomago bošego.		
Diphoofolo tše dingwe di robala mosegare gore di se kwe phišo ya letšatši.		
Diphoofolo tše dintši tša bošego di kgona go dupelela gabotsebotse.		
Dinonyana ka moka ke diphoofolo tša mosegare.		

A re baleng

Maribiši a robala mosegare gomme a sela bošego.

A na le mahlo a magolo ao a lebeletšego pele go swana le a rena.

Maribiši a bona gabotsebotse ge ngwedi o tagile. Ga a kgone go bona ge go le leswiswiswi. Maribiši a na le menotlo ya go tia kudu ye bogale. A e šomiša go swara diphoofolo tše dinnyane tše a di tsomago. Mafego a ona a khupeditšwe ke mafafa a boleta. Diphoofolo tše dingwe tša bošego di kgona go kwa gabotse.

A re ngwaleng

Bala ka ga maribiši gape, gomme o arabe dipotšišo tše.

Na leribiši le ngaparela bjang phoofolo ye le e tsomago?

Na maribiši a tsoma diphoofolo tše kgolo goba tše nnyane?

Na maribiši a na le menotlo ye mebjang?

Teacher: _____
Sign: _____
Date: _____

64 Phoofolo yeo e dulago e bolokegile bošego

Bekē ya 8
L – Kotara ya 4

A re boleleng

Lebelela seswantšho gomme o bolele
le mogwera wa gago ka ga sona. Na
o tseba leina la phoofolo ye?
Na o kile wa e bona?

A re baleng

Dinoko di robala mosegare. Bošego di nyaka dijo. Di šomiša menotlo ya tšona go epa
medu le digwere gore di di je. Dinoko di rata go iphihla ka tlase ga maswika. Dinoko di
na le meetlwa mmele ka moka. Meetlwā e bjalo ka dinalete tše bogale. Ge phoofolo ye e
tsomago e e batamela, noko e boela morago ka lebelo gomme ya hlabā phoofolo ye e e
tsomago ka meetlwā ya yona. Meetlwā e tloga mmeleng wa noko gore e kgone go tšhaba.
Gantši motsomi o tle a babelwe gomme a se kgone go e kitimiša.

A re ngwaleng

Bjale araba dipotšišo tše:

Na phoofolo ye e bitšwang?

E dira eng ge phoofolo ye e e tsomago e e batamela kudu?

Na e dula kae?

Na e ja eng?

Make a circus mobile

Cut out the circus tent roof on the solid black lines. Glue the ends together to form a circle. Now join all the points together at the top with celotape.

Cut out the circus characters and hang them from the circus tent with string.

Fold the flag around the string at the top and glue it. Fold the stars around the string and glue it.

glue here

glue here

